

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Filip Kotrnoch

Účastenství

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Bc. Vladimír Pelc, Ph.D.

Katedra: Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu) : 9. 11. 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 117 148 znaků včetně mezer.

V Praze dne .....

Podpis .....

Filip Kotrnoch

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat JUDr. Bc. Vladimíru Pelcovi, Ph.D. za cenné rady a připomínky, které mi při psaní práce poskytl.

Dále bych rád poděkoval své rodině za podporu během studia.

Obsah

Úvod.....	6
1 Základní pojmy	8
1.1 Trestný čin.....	8
1.2 Pachatelství.....	9
1.2.1 Pachatel.....	9
1.2.2 Nepřímý pachatel.....	11
1.2.3 Spolupachatel.....	12
1.3 Trestná součinnost.....	14
1.4 Účastenství.....	16
1.4.1 Dualistický systém.....	16
1.4.2 Monistický systém.....	19
2 Platná právní úprava účastenství v ČR.....	21
2.1 Zásada akcesority.....	21
2.2 Formy účastenství.....	25
2.2.1 Organizátorství.....	25
2.2.2 Návod.....	26
2.2.3 Pomoc.....	29
2.3 Obecné podmínky trestnosti účastenství.....	31
2.3.1 Příčinný vztah.....	32
2.3.2 Úmysl.....	33
2.4 Trestání účastenství.....	36
2.5 Zánik trestnosti.....	40
3 Vybrané otázky účastenství.....	42
3.1 Organizovaná skupina, organizovaná zločinecká skupina.....	42
3.2 Agent provokatér.....	44
4 Právní úprava účastenství de lege ferenda	48
4.1 Přísná zásada akcesority.....	48
4.2 Zrušení organizátorství jako formy účastenství.....	49
Závěr.....	51
Seznam zkratk	54
Seznam použitých zdrojů.....	55
Abstrakt v českém jazyce	58

Abstrakt v anglickém jazyce	59
<i>Název práce v anglickém jazyce.....</i>	<i>60</i>
<i>Klíčová slova.....</i>	<i>60</i>
<i>Key words list.....</i>	<i>60</i>

Úvod

Množství trestných činů spáchaných v součinnosti s více osobami má stále rostoucí tendenci. Pro společnost představuje trestná součinnost zpravidla větší nebezpečí než samostatné pachatelství. Zapojení vyššího počtu osob posiluje odhodlání spáchat trestný čin, usnadňuje jeho spáchání a ztěžuje státním orgánům odhalení trestné činnosti. Navíc umožňuje dopouštět se trestné činnosti ve větším rozsahu.

Aby mohlo trestní právo sloužit svému základnímu účelu a chránit společnost před kriminalitou, je nezbytné věnovat pozornost problematice trestné součinnosti a s ní souvisejícím institutům nejen ze strany zákonodárce, ale i odborné veřejnosti.

Právní úpravě účastenství však není v České republice věnováno tolik pozornosti, kolik by si tento institut pro svou složitost zasloužil. Zákonodárce při rekonstrukci trestního práva hmotného v roce 2009 zcela převzal koncepci účastenství předchozího trestního kodexu, kterou západoevropské země hodnotí jako zastaralou. Bohužel i odborná literatura je k tomuto tématu v České republice skoupá, přičemž právě jeho hlubší zpracování a aktivnější poukazování na nedostatky právní úpravy by mohlo vést zákonodárce k úvahám o změně.

Jedním z důvodů zvolení účastenství tématem této diplomové práce je jeho rozmanitost. Institut účastenství se dotýká většiny oblastí trestního práva hmotného a umožňuje jejich hlubší pochopení. Různorodost pojetí účastenství v zemích Evropy otevírá široké pole právní komparatistice a nabízí možná řešení nedostatků české úpravy.

Cílem této práce je v první řadě analyzovat současnou právní úpravu účastenství v České republice, poukázat na její sporné momenty a nastítnit možný budoucí vývoj. Za cíl si však práce neklade snahu o zevrubné vystižení institutu účastenství, neboť tato problematika značně převyšuje rozsah diplomové práce. Tato práce se proto zaměří pouze na určité otázky účastenství.

Diplomová práce je rozdělena do čtyř kapitol. *První kapitola* se věnuje výkladu základních pojmů, jako jsou trestný čin, pachatelství, trestná součinnost a účastenství. Také se zabývá základními systémy, z nichž lze při právní úpravě účastenství vycházet, a nabízí stručný exkurz do úpravy účastenství vybraných evropských států.

Druhá kapitola se zabývá právní úpravou účastenství v České republice. Úvodem objasňuje zásadu akcesority coby vůdčí zásadu účastenství. Poté popisuje jednotlivé formy účastenství v pořadí od nejzávažnější po nejméně závažnou. Následně rozebírá obecné podmínky trestnosti účastenství, kterými jsou příčinný vztah a úmysl. Posléze se věnuje trestání účastenství. Ve svém závěru se zabývá zánikem trestnosti účastenství.

Třetí kapitola je zaměřena na problematické otázky související s účastenstvím. Věnuje se odlišení organizátorství od organizované skupiny a organizované zločinecké skupiny. Dále se zabývá institutem agenta provokatéra a jeho přípustností.

Čtvrtá kapitola obsahuje zhodnocení současné právní úpravy a upozorňuje na její nedostatky. Také prezentuje osobní úvahy autora práce o právní úpravě účastenství *de lege ferenda*.

1 Základní pojmy

Účastenství je složitým právním institutem, který zasahuje do více oblastí trestního práva. Souvisí s těmi nejzákladnějšími pojmy trestního práva jako trestný čin, pachatel, nepřímý pachatel a spolupachatel trestného činu. V širším pojetí je pro participaci více osob na spáchání trestného činu řazen mezi formy trestné součinnosti. Pro komplexní pochopení institutu účastenství při současném zachování systematickosti předkládané práce je proto nezbytné se zprvu zabývat základními pojmy.

1.1 Trestný čin

Definici trestného činu nalezneme v ustanovení § 13 odst. 1 tr. zák.: „*Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.*“ Trestný čin tak musí kumulativně splňovat dvě podmínky, a to protiprávnost a znaky uvedené v trestním zákoně.

Protiprávnost lze chápat jednak jako formální protiprávnost představující protinoremnost, tedy rozpor s právním řádem jako celkem, jednak jako materiální protiprávnost představující jednání škodlivé pro společnost.¹

Znaky uvedené v tomto zákoně pak dělíme na znaky obecné a znaky typové. Obecné znaky tvoří věk, přičetnost a u mladistvých i rozumová a mravní vyspělost a jsou pro všechny trestné činy stejné. Typové znaky (subjekt, objekt, subjektivní stránka, objektivní stránka) jsou znaky skutkové podstaty trestného činu a odlišují trestné činy od sebe navzájem.²

Výše uvedená legální definice trestného činu je omezena dvěma korektivy rozsahu trestního bezpráví. Zásada subsidiarity trestní represe vyjádřená v ustanovení § 12 odst. 2 tr. zák. je hmotněprávním korektivem. Trestní odpovědnost pachatele se omezuje jen na případy společensky natolik škodlivé, že nepostačí uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu. Kritéria společenské škodlivosti jsou demonstrativně uvedena v ustanovení § 39 odst. 2 tr. zák. Druhým korektivem je zásada oportunity. Jedná se o procesněprávní korektiv uvedený v ustanovení §172 odst. 2 písm. c) tr. řádu, který umožňuje státnímu zástupci zastavit trestní

---

¹ JELÍNEK, Jiří a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 7. vydání. Praha: Leges, 2019, s. 136

² ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné.* 8. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 92–93

stíhání z důvodu neúčelnosti. Tyto dva korektivy jinak formální pojetí trestného činu změkčují, a proto v české právní úpravě hovoříme o tzv. formálně-materiálním pojetí trestného činu.³

Trestní zákoník z roku 2009 zavedl bipartici trestných činů a rozlišuje přečiny a zločiny.⁴ V rámci zločinů pak vyděluje zvlášť závažné zločiny, kterými jsou podle ustanovení § 14 odst. 3 tr. zák.: „[...] *úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí sazby nejméně deset let.*“ Jen u zvlášť závažných zločinů přichází v úvahu odpovědnost za přípravu k trestnému činu, pokud tak trestní zákoník u příslušného trestného činu stanoví.⁵

Ustanovení § 13 odst. 1 tr. zák. vyžaduje dokonaný trestný čin. Výkladové ustanovení § 111 tr. zák. rozšiřuje dosah pojmu trestného činu a za obecné formy trestného činu stanoví i přípravu, pokus a účastenství, u kterých nedochází k naplnění všech znaků trestného činu.

1.2 Pachatelství

S institutem účastenství velmi úzce souvisí i pachatelství. Nebýt trestného činu spáchaného pachatelem, nemohlo by vzniknout ani účastenství na takovém činu. S pojmy pachatel, nepřímý pachatel a spolupachatel se budeme v textu setkávat častěji, proto je v následujících podkapitolách stručně představím.

1.2.1 Pachatel

Pojem pachatele trestného činu je vymezen v ustanovení § 22 odst. 1 tr. zák.: „*Pachatelem trestného činu je, kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu nebo jeho pokusu či přípravy, je-li trestná.*“

Šámal uvádí: „*Pachatelem je tedy ten, kdo bezprostředně spáchal trestný čin, neboť pachatel může mít spolupachatele či účastníky [...], a proto je třeba § 22 odst. 1 chápat především ve smyslu odlišení pachatele, který svým jednáním sám naplnil všechny znaky trestného činu,*

---

³ JELÍNEK, Jiří a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 7. vydání. Praha: Leges, 2019, s. 138

⁴ Srov. § 14 odst. 1 tr. zák.

⁵ Srov. § 20 odst. 1 tr. zák.

od spolupachatelů i účastníků [...]“.⁶ Podle Říhy bezprostřednost znamená, že pachatelem je i osoba, která při spáchání činu měla účastníka v užším slova smyslu.⁷

V uvedeném ustanovení lze spatřit jistý nedostatek. Jak je výše uvedeno, trestný čin vyžaduje splnění protiprávnosti, obecných a typových znaků. Definice pachatele v ustanovení § 22 odst. 1 tr. zák. však obsahuje pouze typové znaky trestného činu, tedy naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu. Obecné znaky, které představují podmínky trestní odpovědnosti pachatele, zde chybí. Jejich neuvedení v ustanovení § 22 odst. 1 tr. zák. tak vyžaduje komplexnější uchopení pojmu pachatel a propojení s pojmem trestného činu, neboť ze samotného ustanovení § 22 odst. 1 tr. zák. by se dalo nesprávně vyvodit, že pachatelem může být i osoba, která tyto znaky nesplní. Pachatelem však může být pouze trestně odpovědná osoba.⁸

Pro trestní odpovědnost pachatele jako fyzické osoby je potřeba splnit podmínku věku, přičetnosti a rozumové a mravní vyspělosti v případě mladistvých. Věková hranice je určena dovršením patnáctého roku věku v době spáchání trestného činu. Definici přičetnosti trestní zákoník neobsahuje. Nalezneme zde však skutečnosti, pro které se pachatel nachází ve stavu nepřičetnosti⁹). Mladiství¹⁰ požívají zvláštní ochrany na základě ustanovení § 5 odst. 1 zsvm, která umožňuje posoudit vyzrálost osobnosti mladistvého. Z výše uvedeného vyplývá, že trestně odpovědným pachatelem může být pouze fyzická osoba, která je se zřetelem na věk a přičetnost způsobilá rozpoznat, že je její čin protiprávní, a je schopná své jednání ovládnout.

Ode dne 1. 1. 2012, kdy nabyl účinnosti zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, se způsobilost být pachatelem neomezuje pouze na fyzickou osobu, ale může jím být i právnická osoba. Její trestní odpovědnost je založena na přičitatelnosti jednání fyzické osoby právnické osobě podle ustanovení § 9 odst. 1 ztopo, neboť právnická osoba je právní fikcí a sama jednat nemůže.

V určitých případech může k obecným znakům trestného činu přistoupit i podmínka zvláštní vlastnosti, postavení nebo způsobilosti pachatele. Dochází tím k omezení okruhu osob, které jsou způsobilé spáchat trestný čin. Takové požadavky na pachatele tvoří znaky skutkové podstaty

---

⁶ ŠÁMAL, Pavel, GRÍVNA, Tomáš, HERCEG, Jiří, KRATOCHVÍL, Vladimír, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav, ŠÁMALOVÁ, Milada, VÁLKOVÁ, Helena, VANDUCHOVÁ, Marie. *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 325

⁷ JELÍNEK, Jiří a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 7. vydání. Praha: Leges, 2019, s. 207

⁸ JELÍNEK, Jiří a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 7. vydání. Praha: Leges, 2019, s. 206–226

⁹ Srov. § 26 tr. zák.

¹⁰ Srov. § 2 odst. 1 písm. c) zsvm: „Fyzické osoby, které v době spáchání trestného činu dovršily 15. rok a nepřekročily 18. rok svého věku.“

trestného činu. Rozlišujeme tzv. **konkrétní subjekt** (u pachatele je vyžadována zvláštní vlastností), tím je např. matka dítěte u trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou podle § 142 tr. zák., a tzv. **speciální subjekt** (u pachatele je vyžadována zvláštní způsobilost nebo postavení), např. úřední osoba u trestných činů úředních osob podle § 329 a § 330 tr. zák.¹¹

Trestné činy, u kterých dochází k omezení okruhu pachatelů, nazýváme *trestné činy zvláštní* a dělíme je na *pravé zvláštní* a *nepravé zvláštní*. Pro pravé zvláštní trestné činy je konkrétní či speciální subjekt znakem základní skutkové podstaty. U nepravého zvláštního se jedná o znak kvalifikované skutkové podstaty, jde tedy pouze o okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby.¹²

1.2.2 Nepřímý pachatel

Pachatel, který sám nenaplní znaky skutkové podstaty trestného činu a k jejich naplnění užije jinou fyzickou nebo právnickou osobu – tzv. **živý nástroj**, který není trestně odpovědný, je označován jako nepřímý pachatel. Důvody trestní neodpovědnosti živého nástroje jsou podle ustanovení § 22 odst. 2 tr. zák. následující:

- a) nedostatek věku, nepřičetnost, omyl
- b) skutečnost, že živý nástroj jednal za okolnosti vylučující protiprávnost
- c) skutečnost, že živý nástroj sám nejednal, nejednal zaviněně nebo nejednal ve specifickém úmyslu či z pohnutky předpokládané zákonem.

Výše uvedené skutečnosti, pro které není živý nástroj trestně odpovědný, musí být zahrnuty v úmyslném zavinění nepřímého pachatele (tzn. nepřímý pachatel úmyslně zneužívá trestně neodpovědnou osobu). Pokud tomu tak není, nejedná se o nepřímé pachatelství. V takovém případě přichází v úvahu odpovědnost za přípravu k trestnému činu podle ustanovení § 20 odst. 1 tr. zák.¹³

---

¹¹ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 237 a násl.

¹² ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 174–178; DRAŠTÍK, Antonín; FREMR, Robert; DURDÍK, Tomáš; RŮŽIČKA, Miroslav; SOTOLÁŘ, Alexander a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. Díl*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 750–753

¹³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 258

Nepřímý pachatel je odpovědný za úmyslný trestný čin, k jehož spáchání užil živý nástroj. Živý nástroj za takový trestný čin není odpovědný vůbec nebo pouze omezeně (např. může se dopustit trestného činu z nedbalosti).¹⁴

Nepřímé pachatelství není přípustné u trestných činů, které musí být pachatelem spáchány osobně, jedná se o tzv. **vlastnoruční trestné činy** – např. § 150, § 188, § 360 tr. zák. Pokud je vyžadována zvláštní vlastnost, způsobilost nebo postavení pachatele, vyžaduje se i u nepřímého pachatele, nikoliv u živého nástroje.

1.2.3 Spolupachatel

Pachatel, který spáchal trestný čin úmyslným společným jednáním s jedním nebo více pachateli, se považuje za spolupachatele. Spolupachatelství bývá řazeno mezi účastenství v širším smyslu. Vzhledem k úpravě spolupachatelství v samostatném ustanovení však zákonodárce v naší trestní úpravě účastenství takto nechápe.

Pro naplnění institutu spolupachatelství vyplývá z ustanovení § 23 tr. zák. požadavek kumulativního splnění dvou podmínek.

První podmínkou, která představuje objektivní podmínku spolupachatelství, je společné jednání dvou či více osob. O společné jednání se jedná v několika případech:

- a) Každý ze spolupachatelů naplní svým jednáním všechny znaky skutkové podstaty trestného činu. Každý spolupachatel by tak byl při izolovaném posouzení pachatelem trestného činu (např. jeden ze spolupachatelů trestného činu ublížení na zdraví podle § 146 tr. zák. poškozeného udeří pěstí do obličeje, druhý ho udeří do břicha).
- b) Každý ze spolupachatelů učiní část jednání popsané ve skutkové podstatě trestného činu (např. jeden ze spolupachatelů trestného činu znásilnění podle § 185 tr. zák. poškozenou drží a tím ji uvede do stavu bezbrannosti, druhý s ní souloží).

---

¹⁴ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 208–209

- c) Spolupachatelé vykonají činnosti, které jsou článkem řetězu¹⁵ a až v souhrnu naplňují jednání popsané v dané skutkové podstatě trestného činu (např. jeden spolupachatel určí, který byt bude vyloupen a odveze ostatní na místo trestného činu, druhý vypáčí dveře a rozhodne, které věci odcizí a třetí spolupachatel tyto věci odnese do automobilu).¹⁶

Společné jednání se musí vztahovat ke stejnému trestnému činu. Není však nutná shodná právní kvalifikace jednání spolupachatelů. Jako příklad lze uvést trestný čin poškození věřitele dle ustanovení § 222 tr. zák. Zatímco odst. 1 obsahuje konkrétní subjekt jako znak skutkové podstaty trestného činu (dlužníka), pachatelem tohoto trestného činu podle odst. 2 může být kdokoli. Jako spolupachatelství bude posouzeno společné jednání dlužníka, který svým jednáním naplní znaky trestného činu poškození věřitele dle § 222 odst. 1 tr. zák. a jiné osoby, která z důvodu absence zvláštní vlastnosti naplní znaky trestného činu podle § 222 odst. 2 tr. zák.¹⁷ Jinak tomu bude u pravých zvláštních trestných činů, kdy může být spolupachatelem jen ten, kdo může být pachatelem, neboť požadavek zvláštní vlastnosti, postavení nebo způsobnosti je znakem již základní skutkové podstaty trestného činu. O institut spolupachatelství se jedná i v případě trestných činů, u nichž je objektivní stránka vyjádřena alternativně a spolupachatelé se dopustí odlišných alternativ.¹⁸

Druhou podmínkou, která představuje subjektivní podmínku spolupachatelství, je úmysl spáchat trestný čin společným jednáním. Proto je spolupachatelství vyloučeno u nedbalostních trestných činů. Pokud chybí úmysl spáchat trestný čin společným jednáním, který se musí vztahovat i na pohnutku a jiné subjektivní znaky, jsou-li vyjádřeny ve skutkové podstatě trestného činu, nejedná se o spolupachatelství, nýbrž o tzv. souběžné pachatelství¹⁹. K dohodě o úmyslném společném jednání, která spolupachatelství předchází, pak ani není potřeba slov, postačí dohoda

---

¹⁵ Pokud by se jednání jednotlivých spolupachatelů posuzovalo izolovaně, nenaplněvalo by skutkovou podstatu trestného činu. Naplní ji až jako celek. „[...] *společné jednání může probíhat nejen současně, ale i postupně, pokud na sebe časově navazuje a jednání každého spolupachatele je článkem řetězu společných činností, ve kterém předchozí činnost je bezprostřední a nutnou součástí další činnosti, a takové společné jednání směřuje k přímému vykonání trestného činu a ve svém celku tvoří jeho skutkovou podstatu.*“ (rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 3. 12. 2008, sp. Zn. 8 Tdo 814/2008)

¹⁶ JELÍNEK, Jiří a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vydání.* Praha: Leges, 2019, s. 316–317

¹⁷ Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 13. 5. 2009, sp. zn. 5 Tdo 414/2009

¹⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné.* 8. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 259–261

¹⁹ U souběžného pachatelství: „[...] *všichni zúčastnění naplňující všechny všechny znaky úmyslného trestného činu jednají, aniž o sobě vůbec vědí, anebo o sobě sice vědí, ale každý z nich páchá předmětný trestný čin subjektivně jen podle svého úmyslu, nikoli tedy v úmyslu společném.*“ (KRATOCHVÍL, 2009, s. 318).

konkludentní (tzv. mlčky). V případě odchýlení jednoho ze spolupachatelů z dohody o úmyslném společném jednání odpovídá takový spolupachatel za to, co sám způsobil a zavinil.²⁰

Dle ustanovení § 23 tr. zák. platí, že každý ze spolupachatelů odpovídá, jako by trestný čin spáchal sám. Nedochozí tak k rozdělení způsobené škody mezi jednotlivé spolupachatele. Každý spolupachatel odpovídá za celou škodu způsobenou společným jednáním. Je však nezbytné přihlídnout i k ustanovení § 17 tr. zák., které obsahuje pravidlo přičítání okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby z hlediska zavinění.

Zásada trestní odpovědnosti spolupachatelů obsažená v ustanovení § 23 tr. zák. se neuplatní pouze pro vyslovení viny, ale uplatní se i při ukládání trestu. Je ovšem nutné zohlednit skutečnost, že každý ze spolupachatelů ke spáchání trestného činu přispěl v jiném rozsahu. Zmírnění tvrdosti této zásady je obsaženo v ustanovení §39 odst. 6 písm. a) tr. zák., které zakotvuje povinnost soudu přihlídnout k tomu, jakou měrou jednání každého ze spolupachatelů přispělo ke spáchání trestného činu.

Pro úplnost dodám, že u vlastnoručních deliktů je spolupachatelství vyloučeno.

1.3 Trestná součinnost

Pojem trestná součinnost je širší nežli pojem účastenství. Zahrnuje případy, kdy se: „[...] *na trestném činu podílí více spolupachatelů nebo vedle pachatele (spolupachatelů) i jiné osoby, zejména tím, že*

- a) trestný čin pachatele nebo spolupachatelů úmyslně zosnují, řídí, vyvolávají nebo takový čin umožňují či alespoň usnadňují,*
- b) zužitkují výnosy z trestného činu nebo*
- c) pachateli či spolupachatelům trestného činu nebo osobám na něm zúčastněným usnadňují uniknout trestnému stíhání nebo trestu.“²¹*

Kratochvíl pojem trestná součinnost chápe v širším pojetí a rozlišuje trestnou součinnost skutečnou a zdánlivou. U trestné součinnosti skutečné je vyžadováno kumulativní splnění znaků trestné součinnosti, a to:

---

²⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 261

²¹ JELÍNEK, Jiří a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 7. vydání. Praha: Leges, 2019, s. 310

- dva či více subjektů,
- jeden společný nebo hlavní trestný čin a s ním související čin vedlejší,
- vzájemná nebo alespoň jednostranná propojenost subjektivních a objektivních stránek jednání zúčastněných subjektů.²²

Trestná součinnost zdánlivá je trestnou součinností pouze *de facto*, a to z důvodu absence některého z výše uvedených znaků. Jako příklad lze uvést již výše zmiňované nepřímé pachatelství, souběžné pachatelství či postupné spolupachatelství.²³

Mezi formy trestné součinnosti bývají řazeny účastenství v širším i užším smyslu, některé formy přípravy (spolčení a srocení podle § 20 odst. 1 tr. zák.), některé samostatné trestné činy (např. trestný čin schvalování trestného činu podle § 364 tr. zák., trestný čin legalizace výnosů z trestné činnosti podle § 216 tr. zák.) a některé kvalifikované skutkové podstaty (např. trestný čin krádeže podle § 205 odst. 4 písm. a) tr. zák.) a organizovaná zločinecká skupina (§ 129, § 361 tr. zák.).²⁴

S vyšším počtem osob podílejících se na spáchání trestného činu zpravidla roste i jeho nebezpečnost. Je tak dáno nejen psychologickým vlivem (např. utvrzení v rozhodnutí spáchat trestný čin, pocit jistoty zúčastněných osob), ale i fyzickým vlivem (např. snadnější překonání překážek ke spáchání trestného činu, opatření nástrojů, zahlazení stop, vzájemné krytí umožňující uniknout trestnímu stíhání). Trestná součinnost je často spojená s organizovaným zločinem, kde dochází k nezávažnějším trestným činům. Odhalení osob podílejících se na organizovaném zločinu bývá pro jeho sofistikovanost velice obtížné.

---

²² KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 334 a násl.

²³ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 334 a násl.

²⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 254–255

1.4 Účastenství

Pro jednotlivé formy trestné součinnosti je typický různý stupeň společenské škodlivosti. Proto se z širšího pojmu trestné součinnosti některé formy vyčleňují a vzniká pojem účastenství jako kvalifikovaná forma trestná součinnosti. Účastenstvím Solnař rozumí: „[...] *takovou úmyslnou účast více osob na trestném činu, která je namířena proti těmům konkrétnímu chráněnému zájmu a směřuje k těmům následku*“.²⁵

Právní úpravu účastenství dané země výrazně ovlivní, jak se zákonodárce postaví k pojetí pachatele. Rozeznáváme dva systémy – monistický a dualistický. Tyto systémy však v praxi nebývají striktně oddělené. Vzájemně se prolínají a vytvářejí smíšené typy zejména formou výjimek z daných systémů.

1.4.1 Dualistický systém

Dualistický systém vychází z restriktivního pojetí pachatele. Jako pachatele chápe pouze osobu, která svým jednáním naplnila znaky skutkové podstaty trestného činu. Pro potrestání společensky škodlivých jednání, kdy osoba znaky skutkové podstaty trestného činu nenaplní, ale na trestném činu se jinak podílí, zakotvuje zákonodárce do právního řádu institut účastenství a jeho formy. Dochází tak k odlišení osoby pachatele a osoby účastníka. Zakladatelem tohoto systému je francouzský *Code pénal* z roku 1810, který rozlišil účastenství od pachatelství a stanovil návod a pomoc jako formy účastenství. S tímto systémem se setkáme ve většině evropských států.²⁶

Odlišení pachatele coby ústřední postavy, která svým jednáním naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu, a účastníka, který se na takovém trestném činu pachatele podílí, vyžaduje vyjádření závislosti trestní odpovědnosti účastníka na trestní odpovědnosti pachatele, tzv. **zásady akcesority**. Tato zásada může dosahovat různé intenzity (více viz podkapitola 2.1).²⁷

---

²⁵ SOLNAŘ, Vladimír, FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Systém českého trestního práva*, 1. vydání. Praha: Novatrix, s.r.o., 2009, s. 385–386

²⁶ ŘÍHA, Jiří. *Účastenství v trestním právu*. Dizertační práce. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva, 2006, s. 212–214

²⁷ PELC, Vladimír. *Účastenství v trestním právu*. Rigorózní práce. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva, 2014, s. 25

Výhoda rozlišení účastenství od pachatelství spočívá zejména v možnosti odlišného přístupu k účastníkovi a k pachateli. Dále je umožněna diferenciaci závažnosti jednotlivých forem účastenství a s tím spojených trestněprávních důsledků (např. pro méně závažné formy může být stanoven jiný postup při určení druhu a výměry trestu). Za nevýhodu dualistického systému bývá považována potřeba přesného vymezení pojmu pachatelství, účastenství a stanovení zásady akcesority tak, aby nedocházelo ke vzniku mezer a následné beztrestnosti škodlivých jednání.²⁸

Česká republika se řadí mezi země s dualistickým systémem a rozlišuje osobu pachatele a osobu účastníka. V užším smyslu rozeznává tři formy účastenství – organizátorství, návod a pomoc. Organizátorem je, kdo úmyslně spáchání trestného činu zosnoval nebo řídil.²⁹ Návodcem je, kdo úmyslně vzbudil v jiném rozhodnutí spáchat trestný čin.³⁰ Pomocníkem je, kdo úmyslně umožnil nebo usnadnil jinému spáchání trestného činu.³¹ Zařazení organizátorství mezi formy účastenství je v zemích s dualistickým systémem nezvyklé. Jak je výše zmíněno, dualistický systém chápe pachatele jako ústřední osobu. V případě organizátorství však ústřední osobou často bude právě organizátor, jehož jednání bude závažnější než jednání pachatele či pachatelů, jimiž spáchané trestné činy zosnoval nebo řídil. Touto problematikou se však budu zabývat později.

Ustanovení § 113 tr. zák., které zní: „*Pachatelem se rozumí, nevyplývá-li z jednotlivého ustanovení trestního zákoníku něco jiného, i spolupachatel a účastník.*“ je nutné chápat jako pouhou legislativní zkratku, nikoliv jako projev extenzivního pojetí pachatele typického pro monistické systémy. Ve své práci proto budu v dalších kapitolách používat pojem „hlavní pachatel“ pro pachatele ve smyslu § 22 odst. 1 tr. zák.

Další zemí, na které lze ukázat právní úpravu účastenství vycházející z dualistického systému, je Německo. Právní úprava od pachatelství odlišuje dvě formy účastenství – návod (§ 26) a pomoc (§ 27). Od české úpravy se německá liší i například tím, že zakotvuje pokus účastenství (§ 30). Právní úprava forem účastenství a pokusu návodu je v německém trestním zákoníku následující:

„§ 26

Návodce se trestá stejně jako pachatel, kdo úmyslně přiměl jiného k jeho úmyslně spáchanému protiprávnímu činu.

---

²⁸ ŘÍHA, Jiří. *Účastenství v trestním právu*. Dizertační práce. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva, 2006, s. 212–214

²⁹ Srov. ustanovení § 24 odst. 1 písm. a) tr. zák.

³⁰ Srov. ustanovení § 24 odst. 1 písm. b) tr. zák.

³¹ Srov. ustanovení § 24 odst. 1 písm. c) tr. zák.

§ 27

(1) Jako pomocník se trestá ten, kdo úmyslně poskytl jinému pomoc k jeho úmyslně spáchanému protiprávnímu činu.

§ 30

Kdo se pokusí přimět jiného, aby spáchal zločin, nebo se pokusí k němu navádět, trestá se podle předpisů o pokusu zločinu [...].³²

Jako příklad země vycházející z dualistického systému lze uvést i Švýcarsko, které stejně jako Německo rozlišuje dvě formy účastenství – návod (čl. 24) a pomocnictví (čl. 25), které jsou ve švýcarském trestním zákoníku definovány následovně:

„Čl. 24

(1) Kdo jiného úmyslně navedl ke spáchání zločinu nebo přečinu, který tento spáchal, trestá se podle hrozby trestem, která se použije na pachatele.

Čl. 25

Kdo poskytne úmyslně pomoc ke zločinu nebo přečinu, trestá se mírněji (čl. 65).³³

Zcela raritní právní úpravu účastenství mezi zeměmi s dualistickým systémem nalezneme na Slovensku. Slovenská právní úprava totiž zakotvuje hned čtyři formy účastenství. Kromě organizátorství, návodu a pomoci zakotvuje i tzv. objednatelství v ustanovení § 21 odst. 1 písm. c) slovenského trestního zákoníku. Podle tohoto ustanovení je objednatel ten, kdo úmyslně požádá jiného, aby spáchal trestný čin. Od návodu se liší tím, že nájemný pachatel je již rozhodnut spáchat trestný čin, jen čeká na konkretizaci předmětu útoku, zatímco návodce v jiném vyvolá rozhodnutí spáchat trestný čin. Objednávka trestného činu je v České republice soudy hodnocena jako návod k trestnému činu.³⁴

---

³² Český překlad převzat z www.beck-online.cz. Originální německé znění:

„§ 26 Als Anstifter wird gleich einem Täter bestraft, wer vorsätzlich einen anderen zu dessen vorsätzlich begangener rechtswidriger Tat bestimmt hat.

§ 27 (1) Als Gehilfe wird bestraft, wer vorsätzlich einem anderen zu dessen vorsätzlich begangener rechtswidriger Tat Hilfe geleistet hat

§ 30 (1) Wer einem anderen zu bestimmen versucht, ein Verbrechen zu begehen oder zu ihm anzustiften, wird nach den Vorschriften über den Versuch des Verbrechens bestraft.“

³³ Český překlad převzat z: www.beck-online.cz. Originální švýcarské znění:

„Art 24 (1) Wer jemanden zu dem von ihm verübten Verbrechen oder Vergehen vorsätzlich bestimmt hat, Strafandrohung, die auf den Täter Anwendung findet, bestraft.

Art 25 Wer zu einem Verbrechen oder zu einem Vergehen vorsätzlich Hilfe leistet, kann milder bestraft werden (Art. 65).“

³⁴ Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2018, sp. Zn. 7 Tdo 935/2018.

1.4.2 Monistický systém

Monistický systém oproti dualistickému chápe pachatele šířeji. Za pachatele je považován každý, kdo svým trestněprávně relevantním jednáním přispěje k trestně relevantnímu následku, který je zahrnut ve skutkové podstatě trestného činu. Právní úprava tak pod jednotným pojmem pachatele chápe jak hlavního pachatele, tak i účastníky na trestním činu. Rozdílnost závažnosti jednání osob zúčastněných na trestném činu se projeví až při ukládání trestu. Při posuzování jednotlivých případů bude mít soudce zpravidla více volnosti, neboť nebude svazován zařazením daného jednání pod konkrétní formu účastenství a bude moci zohlednit všechny okolnosti významné pro daný případ.³⁵

Hlavní výhoda monistického systému spočívá v pojmové jednoduchosti pachatelství, která znemožňuje vznik mezer, jež by mohly mít za následek beztrestnost škodlivého jednání. Také se zákonodárce nebude muset zabývat stupněm (intenzitou) zásady akcesority. Nevýhodou pak je potřeba stanovení důkladných pravidel pro dostatečnou individualizaci při určení výměry trestu vzhledem k širokému rozpětí škodlivosti jednání pachatelů.³⁶

Je důležité zmínit, že monistické systémy nemusí být ve všech státech stejné. Jedním ze států s monistickým systémem je Rakousko. V rakouské právní úpravě je formálně jednotný pojem pachatele vnitřně diferencován a rozlišuje přímého, určujícího a přispívajícího pachatele. Úpravu pachatelství nalezneme v ustanovení § 12 rakouského trestního zákoníku:

„§ 12

Nikoliv jen přímý pachatel spáchá trestné jednání, nýbrž také každý, kdo někoho jiného k němu navede, aby ten je vykonal, nebo kdo přispěje jinak k jeho vykonání.“³⁷

---

³⁵ PELC, Vladimír. *Účastenství v trestním právu*. Rigorózní práce. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva, 2014, s. 23

³⁶ ŘÍHA, Jiří. *Účastenství v trestním právu*. Dizertační práce. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva, 2006, s. 215–216

³⁷ Český překlad převzat z: www.beck-online.cz. Originální rakouské znění:

„§ 12 Nicht nur der unmittelbare Täter begeht die strafbare Handlung, sondern auch jeder, der einen anderen dazu bestimmt, sie auszuführen, oder der sonst zu ihrer Ausführung beiträgt.“

Oproti tomu v Itálii k žádné vnitřní diferenciaci nedochází. Italský trestní zákoník se trestnou součinností zabývá čl. 110, který je upraven následovně:

„čl. 110

Pokud více osob se zúčastní na témže trestném činu, každá z nich podléhá trestu za něj stanovenému, vyjma ustanovení článku následujícího.“³⁸

Nesprávně by se dalo vyvozovat, že v případě monistického systému je zásada akcesority vyloučena. Pelc zásadu akcesority v italské právní úpravě připouští a uvádí: „[...] aby bylo možné účastníka (pomocníka či návodce) činit trestně odpovědným podle čl. 110 italského trestního zákoníku, musí se hlavní trestný čin dostat alespoň do stádia pokusu [...] a někteří italští autoři dokonce pro vysvětlení podstaty institutu účastenství teorií akcesority nadále používají.“³⁹

---

³⁸ Český překlad převzat z: ŘÍHA, Jiří. *Účastenství v trestním právu*. Dizertační práce. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva, 2006, s. 201. Originální italské znění:

„Art. 110 *Quando piu persone concorrono nel medesimo reato, ciascuna di esse soggiace alla pena per questo stabilita, salve le disposizioni degli articoli seguenti.*“

³⁹ PELC, Vladimír. *Účastenství v trestním právu*. Rigorózní práce. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva, 2014, s. 27–28

2 Platná právní úprava účastenství v ČR

V české právní úpravě se uplatňuje dualistický systém. Dochází tak k odlišení osoby pachatele, který svým jednáním naplňuje skutkovou podstatu trestného činu a osoby účastníka, který přispívá k tomu, že došlo k naplnění znaků konkrétní skutkové podstaty trestného činu. Účastník ale sám tyto znaky přímo nenaplňuje.

Účastenství v širším smyslu zahrnuje vedle organizátora, návodce a pomocníka i spolupachatele. Trestní zákoník vychází z užšího pojetí účastenství a spolupachatele upravuje samostatně v ustanovení § 23 tr. zák. Dále se budu v této kapitole věnovat právní úpravě účastenství ve smyslu ustanovení § 24 tr. zák.

2.1 Zásada akcesority

Stěžejní zásadou a zároveň nejproblematictější otázkou účastenství je zásada akcesority, která je neodmyslitelně spjata s právní úpravou účastenství vycházející z dualistického systému. Znamená závislost trestní odpovědnost účastníka na trestní odpovědnosti pachatele. Není neměnným pojmem, může dosahovat různého stupně (může být velmi přísná, méně či více limitovaná). Rozlišujeme dvě roviny akcesority – rovinu kvalitativní a kvantitativní.⁴⁰

Rovina kvalitativní představuje závislost trestní odpovědnosti účastníka na právní kvalitě činu hlavního pachatele. Čím budou nároky na právní kvalitu činu hlavního pachatele vyšší, tím půjde o přísnější akcesoritu a naopak. U limitované akcesority pro trestnost účastenství postačuje objektivní existence činu, který má vnější znaky trestného činu. Právní úprava účastenství v České republice je postavena na přísné akcesoritě, která pro trestnost účastenství vyžaduje i trestně odpovědného pachatele hlavního činu. Přísná akcesorita vylučuje účastenství na trestném činu v případech, kdy není hlavní pachatel trestně odpovědný již v době spáchání trestného činu (např. z důvodu nedostatečného věku, nepřičetnosti aj.). Tuto mezeru vyplňuje institut nepřímého pachatelství v těch případech, kdy si je nepřímý pachatel trestní neodpovědnosti „hlavního pachatele“ vědom. Není-li mu tato skutečnost známa, přichází v úvahu pouze postižení za přípravu k trestnému činu, neboť jednotlivé formy účastenství jsou způsoby přípravného jednání.⁴¹ Příprava je však trestná pouze u zvláště závažných zločinů.

---

⁴⁰ JELÍNEK, Jiří a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 7. vydání. Praha: Leges, 2019, s. 337–338

⁴¹ Srov. § 20 odst. 1 tr. Zák.

V případě, že trestnost hlavního pachatele zanikne až následně (z důvodu účinné lítosti, promlčení, dobrovolným upuštěním od dokonání či vynětím z pravomoci orgánů činných v trestním řízení), není trestní odpovědnost účastníka nijak dotčena. Takové důvody se totiž vážou ke konkrétní osobě pachatele a trestní odpovědnost účastníka nevylučují. Šámal dále uvádí: „*Totéž platí i o beztrestnosti osob blízkých při trestných činech nadřování podle § 366, nepřekážení trestného činu podle § 367 a neoznámení trestného činu podle § 368.*“⁴²

Rovina kvantitativní představuje závislost trestní odpovědnosti účastníka na vývojovém stádiu trestného činu hlavního pachatele. Pro trestní odpovědnost účastníka je proto nezbytné, aby hlavní pachatel trestný čin, ke kterému účastenství směřuje, dokonal nebo se o něj alespoň pokusil. Pokud hlavní pachatel nepřekročí stádium přípravy, lze takové jednání vzhledem k absenci právní úpravy pokusu účastenství postihnout pouze v rámci přípravy k trestnému činu, směřoval-li účastník ke spáchání zvláště závažného zločinu.⁴³

Opakem zásady akcesority je *zásada osamostatnění účastenství*, která znamená nezávislost trestní odpovědnosti účastníka na trestní odpovědnosti pachatele. Je typická pro země s monistickým systémem, u kterých nedochází k odlišení osoby pachatele a osoby účastníka. Zásada osamostatnění účastenství je zakotvena například v ustanovení § 12 rakouského trestního zákoníku (viz podkapitola 1.4.2). Někteří autoři trestněprávních publikací však nevnímají zásadu osamostatnění jako pravý opak zásady akcesority, ale spíše jako její limitovanou formu. S tímto názorem se ztotožňují, neboť účastník dle mého názoru nikdy není zcela nezávislý na jednání pachatele.⁴⁴

Prísna akcesorita pro českou právní úpravu není zcela tradiční, zakotvil ji až trestní zákon z roku 1961. Z důvodu poměrně pestrého vývoje zásady akcesority v českém právním řádu si dovoluji nastínit její vývoj.

U trestního zákona z roku 1852 doboví autoři trestněprávních publikací nejsou zcela jednotní v názoru, na jaké zásadě bylo účastenství postaveno. Někteří právní teoretici zastávají názor, že trestní zákon vycházel ze zásady osamostatnění účastenství (resp. výrazně limitované akcesority). Svůj názor opírají o ustanovení § 5 trestního zákona, podle nějž beztrestnost pachatele

---

⁴² ŠÁMAL, Pavel, GRIVNA, Tomáš, HERCEG, Jiří, KRATOCHVÍL, Vladimír, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav, ŠÁMALOVÁ, Milada, VÁLKOVÁ, Helena, VANDUCHOVÁ, Marie. *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 334

⁴³ JELÍNEK, Jiří a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 7. vydání. Praha: Leges, 2019, s. 338

⁴⁴ JELÍNEK, Jiří a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 7. vydání. Praha: Leges, 2019, s. 337

nebo účastníka pro jeho osobní poměry nelze vztáhnout na ostatní pachatele a účastníky⁴⁵, a o ustanovení § 9 trestního zákona, které zakotvilo trestnost pokusu návodu.⁴⁶ Mezi zastánce tohoto názoru patřil i významný právník J. Prušák, který ve své studii z roku 1909 uvádí: „*Pokud jde o můj názor, domnívám se, že v ustanovení § 5 marně pátráme po nějakém momentu, z něhož by bylo lze souditi na akcesorní povahu návodu; naopak jsem toho mínění, že akcesorní povaha návodu je rakouskému právu zcela neznáma.*“⁴⁷

V trestním zákoně z roku 1950 byla v ustanovení § 7 odst. 3 zásada osamostatnění účastenství stanovena výslovně.⁴⁸ Ustanovení § 7 odst. 4 narozdíl od předchozí úpravy uvolnilo kvantitativní akcesoritu i u pomoci.⁴⁹ Pro trestní odpovědnost účastníka tak nebylo vyžadováno, aby byl hlavní pachatel trestně odpovědný, ani aby překročil stádium přípravy.

Výraznou změnu přinesl sovětským zákonodárstvím inspirovaný trestní zákon z roku 1961, který zakotvil zásadu přísné akcesority. Pro trestní odpovědnost účastníka bylo podle ustanovení § 10 odst. 1 nezbytné, aby hlavní pachatel trestný čin dokonil či se o něj alespoň pokusil.⁵⁰ Pro případ, že hlavní pachatel nepřekročil stádium přípravy, bylo účastnické jednání (pokus účastenství) podle ustanovení § 7 odst. 1 trestního zákona posuzováno jako příprava k trestnému činu. V té době se však trestnost přípravy k trestnému činu neomezovala pouze na zvlášť závažné zločiny. Nedochovalo tak k situacím, kdy byl účastník beztrestný, jestliže se hlavní pachatel o trestný čin ani nepokusil. Omezenou trestnost přípravy k trestnému činu zakotvila novela trestního zákona v roce 1990.⁵¹

Se zásadou akcesority souvisí otázka přípustnosti pokračování v účastenství. Pokračování v trestném činu je institut umožňující sčítat následky pokračujících jednání (zejména škodu u majetkových trestných činů) a potrestat pachatele podle přísnější trestní sazby.⁵²

---

⁴⁵ Srov. § 5 trestního zákona z roku 1852: „*Okolnosti omluvné, pro něž zločin nějaký vzhledem k pachateli nebo některému ze spoluvinníků nebo účastníků toliko pro jeho osobní poměry trestným býti přestává, nemají se vztahovati na ostatní spoluvinníky a účastníky.*“

⁴⁶ Srov. § 9 trestního zákona z roku 1852: „*Kdo někoho k zločinu nějakému vyzývá, povzbuzuje nebo svěsti hledí, dopouští se, bylo-li působeno jeho bez výsledku, pokusu svádění ke zločinu onomu, a má odsouzen býti k tomu trestu, který by se na pokus toho zločinu měl uložit.*“

⁴⁷ PRUŠÁK, Josef. *Studie o účastenství*. Praha: Bursík a Kohout, 1909, s. 127

⁴⁸ Srov. § 7 odst. 3 trestního zákona z roku 1950: „*Trestnost návodce a pomocníka není závislá na trestnosti přímého pachatele.*“

⁴⁹ Srov. § 7 odst. 4 trestního zákona z roku 1950: „*Ustanovení o pokusu se použije též na pokus návodu a pomoci.*“

⁵⁰ Srov. § 10 odst. 1 trestního zákona z roku 1961: „*Účastníkem na dokonaném trestném činu nebo jeho pokusu je, kdo [...]*“

⁵¹ Srov. zákon č. 175/1990 Sb.

⁵² Srov. § 116 tr. zák.

Jednotlivé formy účastenství jsou považovány za obecné formy trestného činu. Nic tak nebrání tomu, aby se účastník mohl dopustit pokračování v účastenství. Podle ustálené judikatury však akcesorita účastenství vylučuje pokračování v účastenství na trestných činech odlišných pachatelů.⁵³ Stejně tak je pokračování v trestném činu vyloučeno, pokud by byly některé dílčí útoky spáchané jednak formou pachatelství, jednak formou účastenství.⁵⁴ Z povahy věci nelze za pokračování v účastenství považovat ani účast na trestných činech v různých formách (např. účast na jednom trestném činu jako návodce, na druhém jako pomocník). Je nicméně přípustné, aby se účastník podílel na více dílčích útocích stejného pachatele, který pokračuje v trestném činu. Účastníku se pak bude přičítat účast na těch útocích, na nichž se podílel.⁵⁵

Problematikou nepřipustnosti pokračování v účastenství na trestných činech různých pachatelů se zabýval Togner. Svou kritiku této zásady opírá o příklad s organizátorstvím trestného činu. Organizátorovi verbujícímu větší počet bezdomovců k úvěrovým podvodům nemůže být vzhledem k nemožnosti pokračování v účastenství na trestných činech odlišných pachatelů sečtena škoda, kterou úvěrovými podvody bezdomovci způsobí. Sám má přitom ze svého jednání značný majetkový prospěch, zatímco bezdomovce odmění pouze zanedbatelnou částkou. Nepřipustnost pokračování v účastenství na trestných činech různých pachatelů tak zcela znemožňuje spravedlivě potrestat organizátora, jehož jednání je v takovém případě ještě závažnější než jednání samotných pachatelů. Pokud by se bezdomovci o trestný čin ani nepokusili, při nesplnění podmínek trestnosti přípravy k trestnému činu by byl dokonce organizátor beztrestný.⁵⁶

Dle mého názoru se nejedná ani tak o problematiku nepřipustnosti pokračování v účastenství na trestných činech různých pachatelů, jako o problematiku zařazení organizátorství mezi formy účastenství. Nejvíce případů „hromadného“ účastenství, kdy nebude přípustné sčítat škody v důsledku účastenství na trestných činech odlišných pachatelů, se bude týkat právě organizátorství. Pokud by odpovědnost za organizátorství nebyla svázána zásadou akcesority a bylo takové jednání posuzováno jako pachatelství, resp. spolupachatelství, nic by sčítání škod a následnému spravedlivému potrestání organizátora nebránilo (blíže viz podkapitola 4.2).

---

⁵³ Srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 24. 3. 1994, sp. zn. 5 To 25/94

⁵⁴ Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 24. 4. 1978, sp. zn. 3 To 11/78

⁵⁵ JELÍNEK, Jirí a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 6. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 332

⁵⁶ TOGNER, Michal. Pokračování v účastenství. *Trestněprávní Revue.* 2008. s. 248 a násl.

2.2 Formy účastenství

Ve většině evropských zemí, které při právní úpravě účastenství vycházejí z dualistického systému, se setkáváme s rozlišením dvou forem účastenství – návodu a pomoci. Historicky tomu tak bylo i v české právní úpravě až do přijetí trestního zákona z roku 1961. Ten, inspirovaný sovětským zákonodárstvím, resp. Základy trestního zákonodárství Svazu SSR a svazových republik z roku 1958, rozšířil formy účastenství o organizátorství.⁵⁷

Současný trestní zákoník úpravu předchozího trestního kodexu převzal a v ustanovení § 24 tr. zák. rozlišuje tři formy účastenství – organizátorství, návod a pomoc. Tomuto pořadí odpovídá závažnost jednotlivých forem účastenství. Organizátorství je formou nejzávažnější, návod je závažnější než pomoc a pomoc je formou nejméně závažnou. Vztah hierarchie jednotlivých forem se projevuje při vyslovení viny a účastníkovi se bude v souladu se zásadou subsidiarity přičítat pouze forma nejzávažnější. Závažnější forma totiž vždy konzumuje formy méně závažné (např. organizátorství v sobě zahrnuje návod, neboť organizátor v jiném vzbudí rozhodnutí spáchat trestný čin, odlišuje se ale intenzivnější činností, která vede ke spáchání trestného činu hlavním pachatelem), proto je více forem účastenství na totožném trestném činu vyloučeno.⁵⁸

2.2.1 Organizátorství

Organizátorství je nejzávažnější formou účastenství. Organizátorem trestného činu je podle ustanovení § 24 odst. 1 písm. a) tr. zák. ten, kdo úmyslně spáchání činu zosnoval či řídil. Výkladem činností, které spadají pod zosnování a řízení organizátorem, se zabýval Ústavní soud. Pod zosnování lze zařadit: „[...] činnost spočívající nejen v iniciování dohody o spáchání trestného činu, ale i ve vypracování plánu jeho spáchání, vyhledávání osob, které by se na něm podílely, zajišťování jejich vzájemného styku, rozdělování úkolů těmto osobám před spácháním trestného činu apod.“⁵⁹

---

⁵⁷ JELÍNEK, Jiří a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vydání.* Praha: Leges, 2019, s. 327

⁵⁸ Srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 12. 1997, sp. zn. 7 To 102/97

⁵⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 9. 2. 1998, sp. zn. IV. ÚS 418/97

Řízením je pak činnost: „[...] *spočívající v usměrňování všech osob podílejících se na trestné činnosti, vydávání konkrétních pokynů těmto osobám apod.*“⁶⁰ Říha jako další příklad řízení uvádí kontrolu osob podílejících se na spáchání trestného činu.⁶¹

Stěžejní odlišnost, která rozlišuje zosnování od řízení, spočívá ve stádiu, ve kterém je jednání organizátora uskutečňováno. Zatímco zosnování se uskutečňuje před spácháním trestného činu, k řízení dochází během jeho páchaní.

V praxi někdy dochází k tomu, že organizátor sám naplní znaky skutkové podstaty trestného činu a dopustí se přímého pachatelství, popřípadě spolupachatelství. (Spolu)pachatelství a organizátorství je na tomtéž trestném činu vyloučeno, neboť se přičítá pouze nejzávažnější forma účasti na trestném činu. Organizátor bude v takovém případě posuzován pouze jako (spolu)pachatel. Zosnování nebo řízení trestného činu se ale i tak promítne do posuzování jednání pachatele, a to při ukládání trestu. Organizátorství je obecně přitěžující okolností podle § 42 písm. o) tr. zák.

Od organizátorství jako formy účastenství je nutné odlišit případy, kdy je organizátorství formálně povýšeno na pachatelství a je jedním ze znaků skutkové podstaty trestného činu. Příkladem může být trestný čin násilného překročení státní hranice podle § 339 odst. 2 písm. a) tr. zák.

Zařazení organizátorství mezi formy účastenství je v rámci právních úprav evropských zemí spíše výjimečné. Vzhledem ke skutečnosti, že jednání organizátora bývá často závažnější než jednání hlavního pachatele, a přesto se jeho trestní odpovědnost odvozuje od trestní odpovědnosti hlavního pachatele, je zařazení organizátorství mezi formy účastenství předmětem ostré kritiky (blíže viz podkapitola 4.2).

2.2.2 Návod

Druhou nejzávažnější formou účastenství je návod. Návodce je v ustanovení § 24 odst. 1 písm. b) tr. zák. definován jako ten, kdo úmyslně vzbudil v jiném rozhodnutí spáchat trestný čin. Návod musí směřovat ke konkrétní osobě a ke konkrétnímu trestnému činu.

Trestní zákoník neuvádí způsoby, jimiž je možné dopustit se návodu. Proto může být návod realizován všemi prostředky, jež jsou způsobilé vzbudit v jiném rozhodnutí spáchat trestný čin.

---

⁶⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 9. 2. 1998, sp. zn. IV. ÚS 418/97

⁶¹ JELÍNEK, Jiří a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 7. vydání. Praha: Leges, 2019, s. 328

Říha uvádí např. *přemlouvání, poučení, radu, rozkaz, sázku, ujednání za mzdu či pohrůžku*.⁶² Návod může být proveden ústně, písemně, ale i konkludentně (zpravidla kývnutím). Konkludentní jednání však musí být dostatečně určité a způsobilé v jiném vyvolat rozhodnutí spáchat trestný čin. Návod nelze provést opomenutím (např. neposkytnutím pomoci), vždy se musí jednat o konání.⁶³

Volba prostředku, kterým návodce v jiném vzbudí rozhodnutí spáchat trestný čin, pak bude v souladu s ustanovením § 39 odst. 6 písm. b) tr. zák. rozhodná pro určení druhu trestu a jeho výměry (např. rozkaz bude bezpochyby závažnější než poučení). Dále se na určení druhu trestu a jeho výměry projeví i některé obecně přitěžující okolnosti uvedené v ustanovení § 42 tr. zák. V úvahu připadají situace, kdy návodce využije nouze, tísně, bezbrannosti, závislosti nebo podřízenosti naváděné osoby podle § 42 písm. d) tr. zák. či nedostatečné psychické vyzrálosti a zkušeností z důvodu nedostatečného věku podle § 42 písm. i) tr. zák.

V rámci návodu rozlišujeme několik případů, kdy není splněna podmínka příčinného vztahu mezi jednáním návodce a jednáním navedeného pachatele. Nastat mimo to může i jiná skutečnost, která si vyžaduje specifické právní posouzení.

Jedním z takových případů je tzv. **návod nadbytečný**. Jedná se o návod osoby již rozhodnuté. Návodce tak na její rozhodnutí nemá vliv, neboť naváděná osoba již učinila rozhodnutí spáchat trestný čin nezávisle na jednání návodce. V důsledku absence příčinného vztahu mezi jednáním navádějící osoby a činem hlavního pachatele se jedná pouze o pokus návodu (tzn. že hlavní pachatel nespáchá trestný čin v důsledku jednání navádějící osoby), jenž je trestán jako příprava k trestnímu činu podle § 20 tr. zák. Příprava je trestná pouze u zvlášť závažných zločinů, u nichž to zákon stanoví. Vzhledem ke skutečnosti, že pokus návodu bude často beztrestný, bývá tento legislativní nedostatek v praxi nesprávně obcházen posouzením pokusu návodu jako psychické pomoci.⁶⁴ Pokud by však navádějící osoba o rozhodnutí hlavního pachatele věděla, jednalo by se o psychickou pomoc. Může nastat situace, kdy je hlavní pachatel již rozhodnutý spáchat trestný čin a navádějící osoba v něm vzbudí rozhodnutí spáchat závažnější trestný čin. Takové jednání bude posouzeno jako návod k závažnějšímu trestnému činu. Nezáleží přitom na tom, zda návodce o původním rozhodnutí hlavního pachatele věděl či nikoliv, neboť je zde dán příčinný vztah mezi jednáním návodce a jednáním hlavního pachatele. Odlišná situace nastane, navede-li návodce rozhodnutého hlavního pachatele ke spáchání méně závažného trestného činu. Věděla-li

---

⁶² JELÍNEK, Jiří a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vydání*. Praha: Leges, 2019, s. 329

⁶³ JELÍNEK, Jiří a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vydání*. Praha: Leges, 2019, s. 329

⁶⁴ JELÍNEK, Jiří a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vydání*. Praha: Leges, 2019, s. 330

navádějící osoba o rozhodnutí hlavního pachatele, mělo by být její jednání posouzeno jako psychická pomoc k méně závažnému trestnému činu. Nebyla-li si této skutečnosti vědoma, měla by být odpovědná za návod k méně závažnému trestnému činu.⁶⁵

Dalšími případy jsou **nezdařený návod** a **bezvýsledný návod**. U nezdařeného návodu se návodci nepodařilo v hlavním pachateli vzbudit rozhodnutí spáchat trestný čin. Hlavní pachatel návodu odolal. U bezvýsledného návodu se návodci sice podařilo v hlavním pachateli vzbudit rozhodnutí spáchat trestný čin, hlavní pachatel se však o trestný čin z nejrůznějších důvodů ani nepokusil. V těchto případech je s ohledem na zásadu akcesority účastenství na trestném činu zcela vyloučeno. V úvahu bude připadat pouze trestní odpovědnost za přípravu k trestnému činu. Solnař dále k bezvýslednému návodu uvádí: „*Opakováním zatím bezvýsledného návodu vůči těžce osobě k témuž trestnému činu, třebaže různými prostředky návodu, se posuzuje jako jediný návod (pokračování v návodu), pakliže čin přece dospěl alespoň do stadia pokusu.*“⁶⁶

Stejně jako u organizátorství nalezneme ve zvláštní části trestního zákoníku několik trestných činů, u nichž je návod znakem skutkové podstaty trestného činu. Zákonodárce tak zpravidla reaguje na škodlivost návodu k jednáním, které nejsou trestným činem, a tudíž by tak v souladu se zásadou akcesority jednání návodce zůstalo beztrestné. Jako příklad lze uvést trestný čin kuplířství podle ustanovení § 189 tr. zák. či trestný čin účasti na sebevraždě podle § 144 tr. zák.

Zatímco u organizátorství může organizátor své jednání uskutečňovat i v průběhu páčání trestného činu (řízení), návod přichází v úvahu pouze před započítím páčání trestného činu. V případě, že by hlavní pachatel započal páchat trestný čin bez přičinění návodce, chyběl by zde příčinný vztah mezi jednáním návodce a jednáním navedeného.

Návod má svou povahou velice blízko k nepřímému pachatelství, může však s ohledem na zásadu akcesority směřovat pouze vůči trestně odpovědné osobě. Pokud bude naváděná osoba trestně neodpovědná a navádějící osoba si bude této skutečnosti vědoma, půjde právě o nepřímé pachatelství podle § 22 odst. 2 tr. zák.⁶⁷ Jestliže ale dojde ke skutkovému omylu a navádějící osoba se bude domnívat, že navádí trestně odpovědnou osobu, ale ta trestně odpovědná nebude, půjde o pokus návodu a navádějící osoba bude trestně odpovědná za přípravu, je-li příprava trestná.

---

⁶⁵ JELÍNEK, Jiří a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vydání.* Praha: Leges, 2019, s. 331

⁶⁶ SOLNAŘ, Vladimír, FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Systém českého trestního práva*, 1. vydání. Praha: Novatrix, s.r.o., 2009, s. 405

⁶⁷ SOLNAŘ, Vladimír, FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Systém českého trestního práva*, 1. vydání. Praha: Novatrix, s.r.o., 2009, s. 406

2.2.3 Pomoc

Pomocníkem je podle § 24 odst. 1 písm. c) tr. zák. ten, kdo úmyslně umožní nebo usnadní jinému spáchání trestného činu. Pomoc musí směřovat ke konkrétní osobě a konkrétnímu trestnému činu. Je nejméně závažnou formou účastenství, přestože nebezpečnost jednání pomocníka může vzhledem k rozmanitým prostředkům pomoci a k okolnostem konkrétního případu dosahovat různého stupně. Demonstrativní výčet prostředků, jimiž může být pomoc poskytnuta, nalezneme v ustanovení § 24 odst. 1 písm. c) tr. zák. Podle prostředků pak pomoc dělíme na **pomoc fyzickou** (např. opatření prostředků, odstranění překážek, vylákání poškozeného na místo činu, hlídání při činu) a **pomoc psychickou** (např. rada, utvrzování v předsevzetí, slib přispět po trestném činu). Jednotlivé prostředky vykazují odlišnou míru nebezpečnosti pro společnost a jejich volba bude mít v konečném důsledku vliv na stanovení druhu a výměry trestu podle § 39 odst. 6 písm. c) tr. zák.

Vzhledem k neuzavřenému výčtu prostředků pomoci se vyskytuje mnoho soudních rozhodnutí, ve kterých se soudy zabývají tím, která jednání lze považovat za pomoc ve smyslu ustanovení § 24 odst. 1 písm. c) tr. zák. Psychickou pomocí tak bude například situace, kdy osoba přijme nabídku spolujízdy od opilého řidiče a určí trasu jízdy. Samotná spolujízda je beztrestná. Jestliže však spolujezdec opilému řidiči sdělí, kudy má jet, dopustí se psychické pomoci.⁶⁸ Jako psychická pomoc bude posouzeno i pokud osoba poskytne alkoholický nápoj jiné osobě, o níž ví, že bude řídit motorové vozidlo. Pokud se pak řidič o jízdu alespoň pokusí, bude osoba poskytující alkoholický nápoj odpovědná za pomoc k trestnému činu opilství podle §360 tr. zák.⁶⁹ Jako pomoc k trestnému činu ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 tr. zák. bude posouzeno i roztlačení motocyklu, jehož řidič je pod vlivem alkoholu.⁷⁰

Pomoci se lze dopustit nejen **komisivně** (konáním), ale i **omisivně** (opomenutím). Poskytnout pomoc opomenutím připadá v úvahu pouze v situacích, kdy má osoba zvláštní povinnost konat podle ustanovení § 112 tr. zák. Tuto povinnost v úmyslu hlavnímu pachateli umožnit nebo usnadnit spáchání trestného činu však nesplní (např. člen ostrahy nezakročí proti zloději v úmyslu mu umožnit ukradnout zboží, úmyslně neuzamkne trezor aj.).⁷¹

---

⁶⁸ Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 1992, sp. zn. 4 Tz 27/91

⁶⁹ Srov. stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 1984, sp. zn. Tpjf 23/84

⁷⁰ Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 7. 7. 1986, sp. zn. 1 Tz 28/86

⁷¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*, 8. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s. 2016 s. 268

Stejně jako u organizátorství přichází pomoc v úvahu jak před spácháním trestného činu, tak i při jeho páčání. Za určitých podmínek je možná i po dokonání, nicméně ještě před dokončením hlavního trestného činu. Půjde zejména o případy trvajících trestných činů, kdy k pomoci dojde ve fázi mezi dokonáním trestného činu a ukončením protiprávního stavu (např. u trestného činu omezování osobní svobody podle § 171 tr. zák. po dokonání trestného činu, zatímco omezování osobní svobody stále trvá). Šámal jako další příklad uvádí pomoc: „[...] u trestných činů, kdy jednání, které je jeho součástí, přesahuje okamžik dokonání, např. trestný čin loupeže podle § 173, který je dokonán užitím násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí v úmyslu zmocnit se cizí věci, ale jednání pachatele ještě pokračuje v realizaci úmyslu zmocnit se této věci.“⁷²

Po dokončení trestného činu nemůže být podpora pachatele pomocí ve smyslu ustanovení § 24 odst. 1 písm. c), neboť zde chybí příčinný vztah. Trestný čin nebyl jednáním osoby umožněn ani usnadněn. Od pomoci je proto nutné odlišovat jiné formy trestné součinnosti. Jako příklad lze uvést trestný čin nadržování podle § 366 tr. zák., u kterého k nabídnutí a poskytnutí pomoci dojde až poté, co byl předchozí trestný čin spáchán. Dále lze uvést trestný čin nepřekážení trestného činu podle § 367 tr. zák., který má svou povahou blízko k omisivnímu poskytnutí pomoci. Odlišnost tohoto trestného činu lze spatřit v úmyslu pouze nepřekazit pachateli trestný čin bez úmyslu pomoci mu tím ke spáchání trestného činu. Dále je pomoc nutné odlišovat např. od trestného činu neoznámení trestného činu podle § 368 tr. zák. nebo trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti podle § 216 tr. zák.⁷³

Pomoc je v některých případech znakem skutkové podstaty samostatných trestných činů. Jedná se například o trestný čin účasti na sebevraždě podle § 144 tr. zák. (pomáhá k sebevraždě) nebo trestný čin šíření toxikomanie podle § 287 tr. zák. (podporuje) a další.

Problematickou otázkou je posouzení případu vylákání poškozeného na místo činu (tzv. volavka) a hlídání při činu (tzv. dělání zdi). Za účinnosti trestního zákoníku z roku 1961 bylo takové jednání posuzováno jako spolupachatelství.⁷⁴ Takové posouzení však bylo často neadekvátně přísné a bylo hojně kritizováno. S přijetím současného trestního zákoníku tak došlo k zařazení těchto jednání do demonstrativního výčtu v ustanovení § 24 odst. 1 písm. c) tr. zák.

---

⁷² ŠÁMAL, Pavel, GRIVNA, Tomáš, HERCEG, Jiří, KRATOCHVÍL, Vladimír, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav, ŠÁMALOVÁ, Milada, VÁLKOVÁ, Helena, VANDUCHOVÁ, Marie. *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 351

⁷³ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 360–362

⁷⁴ Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 1992, sp. zn. 1 To 64/41

Tím však může dojít k problematické situaci, na kterou poukazuje Říha, když uvádí: „[...] v praxi je jedním z nejčastějších případů tzv. dělání zdi společně domluvená krádež vloupáním do vozidla, kdy často teprve na místě vyplyne, kdo do vozu vnikne a kdo bude hlídat, zda nepřijíždí policejní hlídka. Při krádeži vloupáním do dalšího vozidla si o pět minut později role vymění. Vzhledem k nové právní úpravě nepůjde o spolupachatelství, ale o pouhé účastenství osoby, jež hlídala, na činu osoby, která vnikla do vozidla, při druhém útoku zase opačně. Každý tedy naplňuje při každém útoku jinou skutkovou podstatu, nemůže tak jít o pokračování v trestném činu podle § 116, nemohou se ani sčítat škody při obou útocích způsobené. Pokud by ale při obou útocích vnikal do vozidla týž pachatel a druhá osoba by při obou hlídala, je možné škody sčítat, pachatel by spáchal pokračující trestný čin, na němž by se pomocník v plném rozsahu účastnil.“⁷⁵ Mimo tyto dva konkrétní prostředky pomoci se rozlišením spolupachatelství od pomoci nesčetněkrát zabývaly soudy. Jako příklad lze uvést rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2005 pod sp. zn. 5 Tdo 1466/2005, podle kterého pomoc není součástí společného jednání dvou nebo více osob, které naplňuje znaky jednání popsáno v příslušné skutkové podstatě trestného činu, ale jedná se o jednání, které pouze podporuje činnost pachatele.

2.3 Obecné podmínky trestnosti účastenství

Účastník svým jednáním přispívá ke spáchání trestného činu hlavním pachatelem, aniž by sám naplňoval znaky skutkové podstaty trestného činu. Pro trestní odpovědnost účastníka se vyžaduje příčinný vztah mezi jednáním účastníka a následkem jeho jednání, resp. trestným činem hlavního pachatele. Další podmínkou trestnosti účastenství je podle platné právní úpravy úmysl účastníka.

Od 1. 1. 2012 může být účastníkem i právnická osoba. Vyplývá tak z ustanovení § 9 ztopo, jehož nadpis zní *Pachatel, spolupachatel a účastník*. Přestože toto ustanovení obsahuje legislativní chybu a úpravu účastenství v něm (a ani nikde jinde v tomto právním předpise) nenalezneme, s použitím ustanovení § 1 odst. 2 ztopo, podle kterého se subsidiárně užije trestního zákoníku, nelze zpochybnit, že by účastenství právnické osoby nebylo možné.

---

⁷⁵ JELÍNEK, Jiří a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 7. vydání. Praha: Leges, 2019, s. 335

2.3.1 Příčinný vztah

Pro trestní odpovědnost účastníka je vyžadován příčinný vztah mezi jednáním účastníka a trestným činem hlavního pachatele. Trestný čin hlavního pachatele, ke kterému účastenství směřuje, musí být spáchan vlivem jednání účastníka a musí naplňovat všechny znaky trestného činu (protiprávnost, obecné a typové znaky). Z toho důvodu není účastenství možné na činu, který není trestným činem pro okolnost vylučující protiprávnost, protože zde protiprávnost jako znak trestného činu chybí (např. krajní nouze⁷⁶ či nutná obrana⁷⁷). Účastenstvím ve smyslu trestního práva pak není ani účastenství na správním deliktu. Ten je sice činem protiprávním, ale nevykazuje znaky uvedené v trestním zákoně.

V některých případech je účastenství na trestném činu vyloučeno, přestože ve vztahu k trestnému činu jinak byly splněny všechny podmínky pro trestní odpovědnost účastníka. Jedná se o trestné činy, které jsou určeny k ochraně daných osob. Účastníkem (návodcem) k trestnému činu svádění těhotné ženy k umělému přerušení těhotenství tak nemůže být matka, která jiného navede k vlastnímu umělému přerušení těhotenství. Účastníkem k trestnému činu pohlavního zneužití podle § 187 odst. 1 tr. zák. nemůže být ani dítě, které jiného k pohlavnímu styku svede.⁷⁸

Narozdíl od pachatele, u kterého zvláštní požadavky podle ustanovení § 114 tr. zák. (zvláštní vlastnost, postavení nebo způsobilost) zužují okruh osob způsobilých být pachatelem, u účastníka k takovému omezení podle ustanovení § 114 odst. 3 tr. zák. nedochází. Z tohoto hlediska tak může být účastníkem kdokoliv. Navíc platí, že pachatel, kterému chybí zvláštní vlastnost, postavení nebo způsobilost, přestože ostatní znaky trestného činu naplnil, a který nemůže být z toho důvodu uznán vinným za trestný čin, posoudí se jako účastník na trestném činu pachatele, který vlastnost, postavení nebo způsobilost splňuje.⁷⁹

Pro trestní odpovědnost účastníka se vyžaduje, aby jeho jednání směřovalo ke spáchání konkrétního trestného činu. Ke konkretizaci trestného činu často dochází až při provádění trestného činu, proto po účastníkovi nelze požadovat přesnou konkretizaci. Postačí, pokud je v představě účastníka trestný čin zahrnut alespoň v obecných rysech (např. předmět útoku,

---

⁷⁶ Srov §28 tr. zák.

⁷⁷ Srov §29 tr. zák.

⁷⁸ JELÍNEK, Jiří a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7.* vydání. Praha: Leges, 2019, s. 343

⁷⁹ ŠÁMAL, Pavel, GRÍVNA, Tomáš, HERCEG, Jiří, KRATOCHVÍL, Vladimír, PŮRY, František, RIZMAN, Stanislav, ŠÁMALOVÁ, Milada, VÁLKOVÁ, Helena, VANDUCHOVÁ, Marie. *Trestní zákoník (EVK).* 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 1281

způsob provedení, okolnosti místa aj.) Dostatečná konkretizace trestného činu má význam například při posouzení návodu. Při nedostatečné individualizaci trestného činu nebo osoby, která je pro trestnost návodu vyžadována, se osoba dopustí trestného činu podněcování podle ustanovení § 364 tr. zák. namísto návodu.⁸⁰

Účastník bude odpovědný pouze za trestný čin, který byl následkem jeho jednání. Organizátor tak bude odpovídat pouze za trestný čin, který zosnoval nebo řídil. Návodce bude odpovědný za trestný čin, ke kterému jiného navedl. Pomocník bude odpovědný za trestný čin, který jinému umožnil či usnadnil. Pokud chybí příčinný vztah mezi jednáním účastníka a trestným činem hlavního pachatele, je trestní odpovědnost účastníka za takový trestný čin vyloučena. Jestliže však hlavní pachatel spáchá trestný čin bez využití nástroje, který mu za účelem spáchání trestného činu pomocník poskytl, i přes „bezvýsledné“ poskytnutí fyzické pomoci není vyloučeno, aby se pomocník dopustil pomoci psychické.⁸¹ S tím souvisí i otázka, jak posoudit případ, kdy na stejnou osobu, s cílem vzbudit v ní rozhodnutí spáchat týž trestný čin, postupně působí více osob. Za návod k trestnému činu bude v takovém případě odpovědný pouze ten, kdo v pachateli skutečně vzbudil rozhodnutí trestný čin spáchat. Ostatní budou odpovědni pouze za přípravu, je-li trestná. Pokud by však tyto osoby postupovaly společným úmyslným jednáním, vzhledem k tomu, že návod je podle ustanovení § 111 tr. zák. trestným činem a spolupachatelství spočívá v tom, že trestný čin byl spáchán úmyslným společným jednáním dvou a více osob, použily by se na takový případ zřejmě zásady jako o spolupachatelství.⁸²

2.3.2 Úmysl

Z ustanovení § 24 odst. 1 tr. zák.: „*Účastníkem na dokonaném trestném činu nebo jeho pokusu je, kdo úmyslně [...]*“ vyplývá, že jednání účastníka musí být úmyslné. Úmysl organizátora tak musí směřovat k tomu, aby zosnoval nebo řídil spáchání trestného činu, přičemž nezáleží na tom, zda si je hlavní pachatel činnosti organizátora vědom, ani zda zná všechny osoby, které se budou podílet na páchání trestného činu.⁸³ Návodce musí jednat s úmyslem vzbudit rozhodnutí spáchat trestný čin v jiné osobě. Pomocník pak musí úmyslně jednat s úmyslem poskytnout pomoc

---

⁸⁰ Dalším znakem skutkové podstaty trestného činu podněcování podle ustanovení § 364 tr. zák. je veřejnost spáchání trestného činu, jejíž definici nalezneme v ustanovení § 117 tr. zák.

⁸¹ JELÍNEK, Jiří a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vydání.* Praha: Leges, 2019, s. 340

⁸² SOLNAŘ, Vladimír, FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Systém českého trestního práva*, 1. vydání. Praha: Novatrix, s.r.o., 2009, s. 405

⁸³ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2012, s. 354–355

k trestnému činu. Vedle toho se musí úmysl účastníka vztahovat i k účasti na úmyslném trestném činu hlavního pachatele, a to trestným činu konkrétním (požadovaná míra konkretizace viz podkapitola 2.3.1) Proto v rámci účastenství hovoříme o tzv. **dvojím úmyslu**, přičemž postačí úmysl nepřímý.⁸⁴

Pro posouzení jednání osoby účastníka je nezbytné odlišit účastenství na nedbalostním trestném činu a nedbalostní účastenství. O případ účastenství na nedbalostním trestném činu půjde tehdy, jestliže účastník nezamýšlí následek, který hlavní pachatel svým nedbalým jednáním způsobí, ale zamýšlí na hlavního pachatele působit tak, že se v důsledku jednání účastníka hlavní pachatel dopustí trestného činu z nedbalosti (např. zákazník taxislužby požádá řidiče o zrychlení jízdy, aby stihl důležité jednání, ten poslechne, a v důsledku žádosti zákazníka nezvládne řízení na kluzké vozovce, vjede do protisměru, srazí se s protijedoucím vozidlem a usmrtí osobu protijedoucího vozidla).⁸⁵ V současnosti je zastáván názor, že účastenství na nedbalostním trestném činu je beztrestné. Dříve však panovaly názory odlišné. Například Prušák účastenství na nedbalostním trestném činu připouští, když uvádí: *„Ten, kdo nechtěje (bez úmyslu) v druhém vzbudil neb posílil zločinné rozhodnutí, není návodcem. Nesprávně by však bylo z toho vyvozovati, že návod (úmyslné navádění) je naprosto vyloučen při deliktech kulposních. Vždyť při návodu vyhledává se jedině úmysl naváděti, nežádá se však pojmově k návodu úmysl zločinný (zlý). Případ úmyslného návodu k činnosti kulposní je zcela dobře myslitelný a praktický možný.“*⁸⁶ Otázkou účastenství na nedbalostním trestném činu se zabýval Solnař a právní kvalifikaci se odklání od ostatních teoretiků. V návaznosti na extenzivní pojetí pachatele připouští posoudit takovou účast jako pachatelství na nedbalostním trestném činu, když uvádí: *„Pro mínění, že u deliktů kulposních bez blíže vymezené činnosti je účast pachatelstvím, svědčí okolnost, že takové jednání – alespoň podle t. zv. formálně objektivní teorie účastenství, kterou pokládám za správnou – namnoze vyčerpávají znaky skutkové podstaty, což je zvláště zřejmé u deliktů ohrožovacích. Kdo poradí řidiči automobilu, aby jel nepřiměřenou rychlostí, ohrozil podle okolností tělesnou bezpečnost lidí podle § 335 tr. z.“*⁸⁷ Účastenstvím na nedbalostním trestném činu však nejsou myšleny případy, kdy osoba zneužije nedbalosti hlavního pachatele, takový případ by byl posouzen jako nepřímé pachatelství. Nedbalostní účastenství je situace

---

⁸⁴ Srov. §15 odst. 2 tr. zák.: „[...] věděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, a pro případ, že je způsobí, byl s tím srozuměn.“

⁸⁵ SOLNAŘ, Vladimír. *Účastenství v československém socialistickém trestním právu*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1959, s. 111

⁸⁶ PRUŠÁK, Josef. *Rakouské právo trestní. Díl všeobecný*. Praha: VŠEHRD, 1912, s. 130

⁸⁷ SOLNAŘ, Vladimír. *Úmyslné účastenství na kulposních deliktech*. *Právník*. 1944, (5), s. 150

odlišná. Můžeme tím rozumět situace, kdy osoba ponechá zbraň na veřejném místě, jiná osoba se takové zbraně zmocní a s jejím použitím spáchá vraždu. V takovém případě je též účastenství na takovém trestném činu vyloučeno, v úvahu by podle okolností případu přicházelo pachatelství na trestném činu usmrcení z nedbalosti.⁸⁸

Problematické jsou pak situace, kdy se představa účastníka neshoduje s následným reálným průběhem trestného činu a hlavní pachatel se dopustí odlišného činu, než ke kterému účastník svým jednáním směřoval. Rozlišujeme **excesy** (neboli vybočení) **hlavního pachatele** a **omyly účastníků o právních kvalitách hlavního pachatele**.

Jedním z případů excesu je spáchání závažnějšího činu hlavním pachatelem, než ke kterému směřoval úmysl účastníka. Rozlišujeme případy, kdy hlavní pachatel naplní kvalifikovanou skutkovou podstatu namísto základní a případy, kdy pachatel spáchá trestný čin typově závažnější. Jestliže hlavní pachatel svým jednáním naplní kvalifikovanou skutkovou podstatu, přestože účastník směřoval k základní skutkové podstatě trestného činu, není vyloučena trestní odpovědnost účastníka za tento závažnější čin. Pro trestní odpovědnost účastníka za těžší následek bude rozhodné, zda okolnost podmiňující použití vyšší trestný sazby bude zahrnuta v zavinění účastníka ve smyslu ustanovení § 17 tr. zák., tedy postačí nedbalostní zavinění, pokud zákon nevyžaduje zavinění úmyslné. Pokud hlavní pachatel spáchá trestný čin typově závažnější, v němž je zahrnut méně závažný trestný čin, bude účastník odpovědný za trestný čin, k němuž směřoval. Jako příklad lze uvést spáchání trestného činu loupeže podle ustanovení § 173 odst. 1 tr. zák., přestože účastník směřoval ke spáchání krádeže podle ustanovení § 205 odst. 1, písm. a) tr. zák. Zatímco se hlavní pachatel dopustí trestného činu loupeže podle § 173 odst. 1 tr. zák., účastník bude odpovědný za danou formou účastenství podle § 24 tr. zák. ve vztahu k trestnému činu krádeže podle § 205 odst. 1 písm. a) tr. zák.⁸⁹

V případě, že hlavní pachatel spáchá čin zcela odlišný, je trestnost účastenství ve vztahu k trestnému činu vyloučena, neboť účastník chybí vůle se na takovém činu podílet. Jeho jednání tak bude posouzeno jako příprava k trestnému činu, na němž se chtěl podílet. Ta je však omezena pouze na zvlášť závažné zločiny, u nichž to stanoví zákon.⁹⁰

Spáchá-li hlavní pachatel čin méně závažný, bude jednání účastníka posouzeno jako příprava k závažnějšímu trestnému činu. Pokud by však nebyly splněny podmínky trestnosti přípravy,

---

⁸⁸ SOLNAR, Vladimír, FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Systém českého trestního práva*, 1. vydání. Praha: Novatrix, s.r.o., 2009, s. 398–399

⁸⁹ JELÍNEK, Jiří a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7.* vydání. Praha: Leges, 2019, s. 341

⁹⁰ JELÍNEK, Jiří a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7.* vydání. Praha: Leges, 2019, s. 341

zřejmě bude účastník postižen za účastenství k méně závažnému trestnému činu, jsou-li trestné činy stejného druhu. Za příklad lze uvést situaci, kdy pomocník poskytne střelnou zbraň hlavnímu pachateli, aby jiného vydíral se zbraní podle § 175 odst. 1, 2 písm. c) tr. zák. Hlavní pachatel ale nakonec střelnou zbraň nepoužije, naplní znaky základní skutkové podstaty a dopustí se trestného činu vydírání podle § 175 odst. 1 tr. zák. Vydírání podle § 175 odst. 1, 2 písm. c) tr. zák. není zvlášť závažným zločinem, proto trestnost účastníka za přípravu k takovému trestnému činu nepřipadá v úvahu. Účastník bude trestně odpovědný za pomoc k vydírání podle § 175 odst. 1 tr. zák.⁹¹

Dalším případem, kdy se představa účastníka neshoduje s následným reálným průběhem trestného činu, jsou případy omylů. Rozlišujeme **omyly na straně hlavního pachatele** a **omyly na straně účastníka**.

K omylu na straně hlavního pachatele může dojít zejména v předmětu útoku nebo při aberaci. Pokud se hlavní pachatel o trestný čin, k němuž směřoval účastník, alespoň pokusil, nemá existence omylu hlavního pachatele na trestní odpovědnost účastníka žádný vliv.

Účastník se může mýlit v právních kvalitách hlavního pachatele. Pokud se účastník domnívá, že je hlavní pachatel trestně odpovědná osoba, bude v důsledku přísného pojetí zásady akcesority vyloučeno účastenství (nebude naplněna právní kvalita trestného činu hlavního pachatele – kvalitativní rovina akcesority). Účastník bude odpovědný za přípravu, je-li trestná.⁹²

2.4 Trestání účastenství

Účastenství podle nauky o trestním právu výrazně zvyšuje stupeň nebezpečnosti trestného činu pro společnost. Je tak dáno tím, že trestný čin spáchaný více osobami je pro společnost nebezpečnější než trestný čin spáchaný samostatným pachatelem. Skutečnost, že účastenství může být v některých případech i závažnější než samotné pachatelství, se promítá do hodnocení účastenství. Jednotlivé formy účastenství jsou hodnoceny v podstatě jako dokonáný trestný čin, přestože u účastenství nedochází k provedení trestného činu.⁹³

---

⁹¹ JELÍNEK, Jiří a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vydání.* Praha: Leges, 2019, s. 341

⁹² JELÍNEK, Jiří a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vydání.* Praha: Leges, 2019, s. 342

⁹³ SOLNAŘ, Vladimír, FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Systém českého trestního práva*, 1. vydání. Praha: Novatrix, s.r.o., 2009, s. 416

Vyjádření této zásady nalezneme v ustanovení § 24 odst. 2 tr. zák., podle kterého se pro trestání účastníků použijí ustanovení o trestnosti pachatele, nestanoví-li trestní zákon něco jiného.

Současná úprava účastenství vychází ze zásady akcesority. Lze ji chápat jako závislost trestní odpovědnosti účastníka na trestní odpovědnosti hlavního pachatele. Je však nezbytné rozlišovat trestní odpovědnost a trestnost účastníka. Zatímco trestní odpovědnost účastníka je závislá na tom, aby se trestně odpovědný hlavní pachatel dopustil dokonaného trestného činu či alespoň jeho pokusu, trestnost účastníka na trestnosti pachatele závislá není. Uložení trestu účastníkovi tak nezávisí na tom, zda a jak byl potrestán hlavní pachatel.⁹⁴ Pokud vznikne účastníkovi trestní odpovědnost za účastenství na trestném činu v důsledku toho, že trestně odpovědný pachatel trestní čin dokonal či se o něj alespoň pokusil, a následně nelze hlavního pachatele trestně stíhat z důvodu beztrestnosti, nestíhatelnosti, úmrtí ještě před vynesením odsuzujícího rozsudku či nemožnosti zajištění jeho účasti v trestním řízení, není to překážkou v trestním stíhání a potrestání účastníka.⁹⁵

Zásada akcesority též s ohledem na princip individualizace trestu⁹⁶ nepředstavuje podmínku shodné výměry trestu účastníka a hlavního pachatele (např. vzhledem k okolnostem obecně přitěžujícím a polehčujícím), účastník a hlavní pachatel se posuzují individuálně.

V některých případech ani nemusí být účastník a hlavní pachatel posuzováni podle stejné trestní sazby. Tato situace může nastat u případů excessu hlavního pachatele (viz podkapitola 2.3.2). Zatímco hlavní pachatel bude odpovědný za trestný čin, který spáchal, účastník bude v důsledku vybočení hlavního pachatele odpovědný za jiný trestný čin – zpravidla za jeho přípravu, je-li trestná. Odlišná trestní sazba přichází v úvahu i pokud se v důsledku excessu hlavní pachatel dopustí těžšího následku a naplní znaky kvalifikované skutkové podstaty trestného činu namísto základní. Účastník bude za těžší následek odpovědný, pouze pokud okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby byla zahrnuta v zavinění účastníka podle ustanovení § 17 tr. zák. Pokud zahrnuta nebyla, bude odpovědný za danou formu účastenství k méně závažné formě trestného činu.

Jak již bylo uvedeno, pachatel, kterému chybí zvláštní vlastnost, postavení nebo způsobilost, přestože ostatní znaky trestného činu naplnil, nemůže být z toho důvodu uznán vinným za trestný čin. Posoudí se jako účastník na trestném činu pachatele, který vlastnost, postavení nebo způsobilost splňuje. U účastníka se totiž zvláštní požadavky na pachatele podle ustanovení

---

⁹⁴ JELÍNEK, Jiří a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 7. vydání. Praha: Leges, 2019, s. 346

⁹⁵ VANTUCH, Pavel. Lze stíhat účastníka na trestném činu, i když není stíhán hlavní pachatel. *Buletin Advokacie.* 2014

⁹⁶ Princip individualizace trestu můžeme nalézt v ustanoveních § 38, § 39, § 41 a § 42 tr. zák.

§ 114 odst. 3 tr. zák. nevyžadují. I zde tak může dojít k posouzení účastníka a pachatele podle odlišné trestní sazby (účastník naplní znaky základní skutkové podstaty trestného činu, zatímco hlavní pachatel znaky kvalifikované skutkové podstaty trestného činu).

Přípustnost posouzení účastníka podle odlišné trestní sazby z důvodu okolností odůvodňující mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody, jež charakterizuje pouze čin účastníka (např. recidivy podle ustanovení § 59 tr. zák.), judikoval i Nejvyšší soud. Ve svém rozhodnutí ze dne 28. 6. 2017 sp. zn. 8 Tdo 1311/2016 uvádí, že: „Podle konkrétních okolností případu nemusí být v kolizi se zásadou akcesority účastenství, byl-li účastník na zločinu (či jeho pokusu) uznán vinným naplněním kvalifikované skutkové podstaty zločinu, aniž by znaky takové kvalifikované skutkové podstaty svým činem naplnil hlavní pachatel zločinu. U účastníka se mohou vyskytovat okolnosti zcela osobního významu, mající znaky zvlášť přitěžující okolnosti, které současně nejsou dány i u osoby hlavního pachatele. Takovou okolností může být i zpětnost, resp. opětovnost.“⁹⁷

Pro jednotlivé formy účastenství se použije stejná trestní sazba – uplatní se tedy zásada rovnosti forem účastenství. V některých právních úpravách bývá nejméně závažná forma, tedy pomoc, z důvodu nižší nebezpečnosti pro společnost posuzována podle mírnější trestní sazby. Podle Solnaře se s odlišným přístupem k jednotlivým formám účastenství setkáme například v Rusku.⁹⁸

V naší právní úpravě pro určení trestní sazby není rozhodné, jestli bude osoba ve vztahu k trestnému činu organizátorem, účastníkem nebo pomocníkem. Forma účastenství není obecně ideálním kritériem hodnocení nebezpečnosti pro společnost a vystižení nebezpečnosti jednání účastníka se v konkrétním případě vkládá do rukou soudce.⁹⁹ Přesto však zákonodárce reflektoval faktickou odlišnost nebezpečnosti jednotlivých forem v ustanovení § 58 odst. 6 tr. zák., která soudu umožňuje mimořádně snížit trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby pomocníkovi. Ke snížení může dojít pouze za předpokladu, že má vzhledem k povaze a závažnosti pomoci za to, že by použití trestní sazby odnětí svobody bylo podle příslušného ustanovení zvláštní části trestního zákoníku pro pomocníka nepřiměřeně přísné. Na rozdílnost závažnosti jednotlivých forem zákonodárce reagoval i při úpravě přitěžujících okolností. U návodu může být nebezpečnost pro společnost výrazně zvýšena, pokud někdo svedl jiného, zejména dítě mladší patnácti let,

---

⁹⁷ Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2017, sp. zn. 8 Tdo 1311/2016

⁹⁸ SOLNAŘ, Vladimír, FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Systém českého trestního práva*, 1. vydání. Praha: Novatrix, s.r.o., 2009, s. 419

⁹⁹ SOLNAŘ, Vladimír, FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Systém českého trestního práva*, 1. vydání. Praha: Novatrix, s.r.o., 2009, s. 419

mladistvého nebo osobu ve věku blízkému mladistvých k činu jinak trestnému, provinění nebo trestnému činu (§ 42 písm. i) tr. zák.). Přitěžující okolností je i organizátorství podle ustanovení § 42 písm. o) tr. zák. To však v souladu se zásadou zákazu dvojího přičítání uvedené v ustanovení § 39 odst. 5 tr. zák. nemůže být přičteno organizátorovi. V úvahu tak přichází pouze tehdy, je-li pachatel nebo spolupachatel zároveň organizátorem.

Při trestání účastníka se užití ustanovení obecné (zejména obecné zásady trestání obsažené v ustanoveních § 37–39 tr. zák.) i zvláštní části trestního zákoníku vztahující se na trestný čin, k němuž účastenství směřovalo. Ve zvláštní části trestního zákoníku nalezneme u konkrétního trestného činu druhy trestu, které je možné za takový trestný čin uložit. U trestu odnětí svobody nacházíme i trestní sazbu, ve které se soud může v obecných případech při svém rozhodování pohybovat. Trest odnětí svobody lze jako jediný trest uložit za každý trestný čin, je však prostředkem *ultima ratio* a jeho uložení připadá v úvahu pouze tam, kde nestačí uložit trest mírnější.¹⁰⁰ Pro určení konkrétního druhu trestu a jeho výměry se přihlédne k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, k osobním, rodinným, majetkovým a jiným poměrům účastníka a dalším okolnostem uvedených v ustanovení § 39 odst. 1 tr. zák. Dále se přihlédne k polehčujícím a přitěžujícím okolnostem (§ 41 a § 42 tr. zák.), době, která uplynula od spáchání trestného činu, k případné změně situace a délce řízení, trvalo-li nepřiměřeně dlouhou dobu (§ 39 odst. 3 tr. zák.). Mimo obecné zásady soud při určení druhu trestu a jeho výměry přihlédne i k významu a povaze účasti organizátora, návodce a pomocníka na spáchání trestného činu (§ 39 odst. 7 písm. b) tr. zák.). Soud přihlédne k podílu účastníka na celkové realizaci trestného činu hlavním pachatelem – jak jeho účast usnadnila spáchání takového trestného činu, v čem jednání účastníků spočívalo apod.¹⁰¹ Na určení druhu trestu a jeho výměry se projeví i skutečnost, zda byl trestný čin spáchán za účelem dosažení majetkové prospěchu (§ 39 odst. 8 tr. zák.).

Pro úplnost uvedu i trestání pokusu účastenství, který je vzhledem k absenci právní úpravy přípravou trestného činu podle § 20 odst. 1 tr. zák. Příprava je trestná pouze pokud jde o zvláště závažný zločin podle ustanovení § 14 odst. 3 tr. zák. a trestní zákon to u příslušného trestného činu výslovně stanoví.¹⁰² K pokusu účastenství zpravidla dochází, pokud se hlavní pachatel o trestný čin ani nepokusil. Příprava bude posouzena podle trestní sazby uvedené u trestného činu, k němuž

---

¹⁰⁰ Obecná ustanovení pro ukládání jednotlivých druhů trestů nalezneme v ustanoveních § 52–87 tr. zák.

¹⁰¹ ŠÁMAL, Pavel, GRIVNA, Tomáš, HERCEG, Jiří, KRATOCHVÍL, Vladimír, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav, ŠÁMALOVÁ, Milada, VÁLKOVÁ, Helena, VANDUCHOVÁ, Marie. *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 531

¹⁰² Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 12. 2017, sp. zn. 5 Tdo 1029/2017

účastenství směřovalo. Přitom se přihlédně k tomu, do jaké míry se jednání pachatele k dokonání trestného činu přiblížilo, jakož i okolnostem a k důvodům, pro které k jeho dokonání nedošlo podle ustanovení § 39 odst. 7, písm. c) tr. zák. Stejně jako u pomoci může soud, vzhledem k nižší nebezpečnosti pro společnost, mimořádně snížit trest odnětí svobody pod dolní hranici a za uvedených podmínek v ustanovení § 46 odst. 3 tr. zák. od potrestání přípravy i upustit.

2.5 Zánik trestnosti

Trestní zákoník obsahuje ustanovení upravující zánik trestnosti účastenství (§ 24 odst. 3 a 4 tr. zák.), přičemž podmínky zániku trestnosti účastenství jsou shodné jako u zániku trestnosti přípravy a pokusu.¹⁰³

Pro zánik trestnosti účastníka je nezbytné kumulativní splnění dvou podmínek. Účastník musí dobrovolně upustit od dalšího účastenství na trestném činu. Také musí odstranit nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem z podniknutého účastenství, nebo oznámit státnímu zástupci či policejnímu orgánu účastenství na trestném činu v době, kdy mohlo být nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem z podniknutého účastenství, ještě odstraněno. Pokud by byl účastníkem voják, může účastenství na trestném činu oznámit i nadřízenému.

Při dobrovolném upuštění účastník ví, že dokončení účastenství nic nebrání a ani mu nehrozí žádné nebezpečí, přesto z vlastní vůle od jeho dokončení upustí.¹⁰⁴ Podstatně se tím snižuje nebezpečnost jeho jednání pro společnost. Zákonodárce tak pod příslibem zániku trestnosti motivuje účastníka, aby od dalšího jednání upustil a odstranil (či učinil kroky k odstranění) nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem. Do popředí se dostává ochranná funkce trestního práva a funkce represivní ustupuje do pozadí.¹⁰⁵

---

¹⁰³ Srov. § 20 odst. 3 a 4 a § 21 odst. 3 a 4 tr. zák.

¹⁰⁴ ŠÁMAL, Pavel, GŘIVNA, Tomáš, HERCEG, Jiří, KRATOCHVÍL, Vladimír, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav, ŠÁMALOVÁ, Milada, VÁLKOVÁ, Helena, VANDUCHOVÁ, Marie. *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 353

¹⁰⁵ ŠÁMAL, Pavel, GŘIVNA, Tomáš, HERCEG, Jiří, KRATOCHVÍL, Vladimír, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav, ŠÁMALOVÁ, Milada, VÁLKOVÁ, Helena, VANDUCHOVÁ, Marie. *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 353

Konkrétní případy, ve kterých o dobrovolné upuštění nejde, byly formulovány jak judikaturou, tak právní teorií. Jedná se zejména o situace, kdy účastník od jednání upustil proto, že byl přistižen a obával se trestního stíhání nebo kdy nedokázal překonat překážku, která mu v dokončení účastenství bránila. Tyto případy byly stanoveny ohledně zániku trestnosti přípravy a pokusu pachatele. Analogicky je lze vztáhnout i na zánik trestnosti účastenství.¹⁰⁶

Samotné dobrovolné upuštění od jednání k zániku trestnosti účastenství nepostačí. Je nezbytné splnit i druhou podmínku – odstranění nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem z podniknutého účastenství. Další možností je oznámení účastenství na trestném činu státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu v době, kdy mohlo být nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem z podniknutého účastenství, ještě odstraněno. K odstranění nebezpečí dojde například tehdy, když pomocník hlavnímu pachateli odebere předmět, který hlavnímu pachateli dříve ke spáchání trestného činu poskytl nebo když návodce přemluví hlavního pachatele, ve kterém dříve vzbudil rozhodnutí spáchat trestný čin, aby trestný čin nespáchal.¹⁰⁷

Účastníci se posuzují samostatně. Proto se zánik trestní odpovědnosti účastníka bude vztahovat jen na ty účastníky, kteří splnili výše uvedené podmínky. K zániku trestní odpovědnosti účastníka není vždy zapotřebí, aby účastník trestnému činu zabránil. Podle ustanovení § 24 odst. 4 tr. zák. zániku trestní odpovědnosti účastníka nebrání ani bezvýsledná snaha účastníka zabránit trestnému činu (§ 24 odst. 4 tr. zák.).¹⁰⁸

---

¹⁰⁶ JELÍNEK, Jiří a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 7. vydání. Praha: Leges, 2019, s. 304

¹⁰⁷ JELÍNEK, Jiří a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 7. vydání. Praha: Leges, 2019, s. 344

¹⁰⁸ JELÍNEK, Jiří a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 7. vydání. Praha: Leges, 2019, s. 345

3 Vybrané otázky účastenství

3.1 Organizovaná skupina, organizovaná zločinecká skupina

Z důvodu existence organizátorství jako formy účastenství v našem právním řádu shledávám nezbytným jej odlišit od organizované skupiny a organizované zločinecké skupiny. Vzhledem k podobnému názvosloví by totiž mohlo docházet k zaměňování těchto pojmů.

Organizovanou skupinu trestní zákoník nedefinuje. Jejím výkladem se zabýval soud, když ji vymezil jako: „[...] *nejméně tříčlenné sdružení trestně odpovědných osob, jejichž vzájemná součinnost na realizování trestné činnosti vykazuje takovou míru plánovitosti jejího průběhu a tomu odpovídající koordinaci úloh jednotlivých účastníků, že tyto okolnosti zvyšují pravděpodobnost úspěšného provedení trestného činu.*“¹⁰⁹ S pojmem organizované skupiny se v trestním zákoníku setkáme ve dvou situacích. V prvním případě je spáchání trestného činu pachatelem jako členem organizované skupiny přitěžující okolností podle ustanovení § 42 písm. o) tr. zák. V druhém případě je u některých trestných činů skutečnost, že pachatel spáchal trestný čin jako člen organizované skupiny, znakem kvalifikované skutkové podstaty trestného činu.¹¹⁰ Podle zásady zákazu dvojího přičítání uvedené v ustanovení § 39 odst. 5 tr. zák. pak není možné pachateli skutečnost, že trestný čin spáchal jako člen organizované skupiny, přičíst jako přitěžující okolnost, pokud již z důvodu této skutečnosti naplnil kvalifikovanou skutkovou podstatu trestného činu. Z výše uvedého je patrné, že odlišení organizátorství od organizované skupiny spočívá v tom, že členem organizované skupiny je pachatel, tedy osoba, která svým jednáním naplní znaky skutkové podstaty trestného činu. Organizátor svým jednáním ale znaky skutkové podstaty trestného činu nenaplní. Organizovaná skupina zpravidla není trvalejší povahy – ke spáchání trestného činu organizovanou skupinou může dojít i jednorázově.

Od organizované skupiny je též nezbytné odlišit organizovanou zločineckou skupinu. K zákonné úpravě organizovaného zločinu došlo novelizací trestní zákona z roku 1961, která zakotvila zákonnou definici zločinného spolčení a s tím souvisejícího trestného činu účasti na zločinném spolčení.¹¹¹ Zločinné spolčení bylo v ustanovení § 89 odst. 20 trestního zákona

---

¹⁰⁹ Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. 7. 1985, sp. zn. 11 To 51/85

¹¹⁰ Srov. § 152 odst. 2 písm. a), § 164 odst. 3 písm. f) § 205 odst. 4 písm. a) tr. zák. a další

¹¹¹ Srov. § 163a trestního zákona z roku 1961

z roku 1961 definováno jako: „[...] *společenství více osob s vnitřní organizační strukturou, s rozdělením funkcí a dělbou činností, které je zaměřeno na dosahování zisku soustavným pácháním úmyslné trestné činnosti.*“

Dne 1. 7. 2002 byl trestní zákon z roku 1961 novelizován a v reakci na teroristické útoky v New Yorku dne 11. 9. 2001 se slova *zaměřeno na dosahování zisku soustavným pácháním úmyslné trestné činnosti* nahradila slovy *zaměřeno na soustavné páchání úmyslné trestné činnosti*, čímž bylo umožněno použít úpravu zločinného spolčení k postihování terorismu.¹¹²

Současný trestní zákoník převzal definici zločinného spolčení. Zároveň došlo k opuštění termínu zločinné spolčení a přijetí termínu nového – **organizované zločinecké skupiny**.¹¹³ Definice organizované zločinecké skupiny byla novelou v roce 2016 změněna na současné znění, které nalezneme v ustanovení § 129 tr. zák.: „*Organizovaná zločinecká skupina je společenstvím nejméně tří trestně odpovědných osob s vnitřní organizační strukturou, s rozdělením funkcí a dělbou činností, které je zaměřeno na soustavné páchání úmyslné trestné činnosti.*“ Oproti organizované skupině se organizovaná zločinecká skupina vyznačuje zejména soustavnou trestnou činností a vyššími nároky na vnitřní organizační strukturu.

Skutečnost, že pachatel spáchal trestný čin ve prospěch organizované zločinecké skupiny (§ 107 odst. 1 tr. zák.), se projeví při ukládání trestu takovému pachateli. Horní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody stanovené u konkrétního trestného činu se zvýší o jednu třetinu a trest odnětí se uloží v horní polovině takto stanovené trestní sazby. Na druhou stranu přichází v úvahu mimořádné snížení trestu odnětí svobody, pokud budou splněny podmínky stanovené v ustanovení § 58 odst. 5 tr. zák.

Ve zvláštní části trestního zákoníku nalezneme v ustanovení § 361 tr. zák. trestný čin účasti na organizované zločinecké skupině. Objektívni stránku naplní ten, kdo organizovanou zločineckou skupinu založí, účastní se na činnosti organizované zločinecké skupiny, a kdo organizovanou zločineckou skupinu podporuje. Pachatelství zde není omezeno jenom na členy, podporovat organizovanou zločineckou skupinu bude zpravidla nečlen.

---

¹¹² KOUDELKA, Zdeněk. ORGANIZOVANÁ ZLOČINECKÁ SKUPINA. *Oficiální stránky odborného právníckého časopisu české advokacie* [online]. 11. 05. 2018 [cit. 2020-11-08]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/organizovana-zlocinecka-skupina>

¹¹³ K nové terminologii došlo v reakci na požadavky mezinárodních úmluv (např. Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu

V souladu se zásadou zákazu dvojího přičítání se u pachatele trestného činu účasti na organizované zločinecké skupině neužijí ustanovení § 107 a § 108 tr. zák.¹¹⁴

3.2 Agent provokatér

S organizovaným zločinem úzce souvisí institut agenta provokatéra, který by mohl být užitečným nástrojem v boji se závažnou trestnou činností, zejména s obchodem s drogami a lidmi, s šířením pornografie, korupcí a dalšími činnostmi. Tyto nejnebezpečnější protispolečenské činy mají na svědomí převážně organizované zločinecké skupiny, jež ve své trestné činnosti postupují velmi důmyslně. Navíc je obtížné najít osoby ochotné svědčit, neboť se například samotní uživatelé drog dopouštějí trestné činnosti, ani se necítí být poškozeni. To vede k potřebě užití zvláštních prostředků policejními orgány, které mohou pomoci k odhalení organizovaných zločineckých skupin a prokázání jejich trestné činnosti.¹¹⁵

Agentem provokatérem je ten, kdo aktivním konáním provokuje jinou osobu s cílem vzbudit v ní rozhodnutí spáchat trestný čin za účelem jejího udání nebo doznání. Úmysl agenta provokatéra již od počátku nesměruje k dokonání trestného činu, nýbrž pouze k odhalení pachatele.

Nejčastěji se setkáme s agentem provokatérem u příslušníků bezpečnostních složek, tzv. **policejní provokace**, jejíž přípustnost a zákonnost bývá předmětem mnoha diskuzí. Za policejní provokaci lze považovat: „[...] *aktivní činnost policie, která směřuje k podněcování určité osoby (fyzické či právnické) ke spáchání konkrétního trestního činu s cílem získat usvědčující důkazy a vyvolat její trestní stíhání, a jejímž důsledkem je vzbuzení úmyslu spáchat trestný čin podněcovanou osobou, ačkoliv předtím tato osoba žádný takový úmysl neměla.*“¹¹⁶

K přípustnosti policejní provokace se vyjádřil ESLP ve stěžejním rozhodnutí Teixeira de Castro v. Portugalsko ze dne 9. 6. 1998. V uvedené věci se dva policisté, oblečení v civilu, snažili odhalit překupníky a dodavatele drog. Za tím účelem kontaktovali osobu podezřelou z užívání drog a nabídli jí odkoupení několika gramů heroinu. Nabídka se dostala až k Teixeirovi de Castro, jenž požadované množství heroinu obstaral. Při předání drog se policisté identifikovali a osoby zúčastněné na prodeji zatkli. Soud shledal jednání policistů jako nepřípustné, když uvedl, že: „[...] *jednání policistů překročilo hranici činnosti tajných agentů, kteří se neomezili čistě*

---

¹¹⁴ JELÍNEK, Jiří a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 7. vydání. Praha: Leges, 2019, s. 898

¹¹⁵ SOTOLÁŘ, Alexander, PÚRY, František, WORATŠCHOVÁ, Vladana. Posuzování policejní provokace. *Trestněprávní revue.* 2002, č. 11, s. 313 a násl.

¹¹⁶ Srov. stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2014, sp. zn. Tpjn 301/2014

*na pasivní sledování trestné činnosti p. Teixeira de Castro, ale vyvíjeli na něj vliv za účelem iniciování trestného činu. Agenti vyprovokovali trestný čin, neboť nic nenaznačuje, že trestný čin by byl spáchán i bez jejich intervence.*¹¹⁷

Na výše zmíněné rozhodnutí ESLP odkazuje Ústavní soud ČR ve svém nálezu ze dne 25. 6. 2003, sp. zn. II ÚS 710/01, ve kterém přípustnost policejní provokace posuzoval z pohledu zásady legality a shledal porušení čl. 2 odst. 2, čl. 8 odst. 2 a čl. 39 Listiny a čl. 7 EÚLP. Podle Ústavního soudu: „[...] je nepřipustné, aby policejní orgány jako orgány státu naváděly jiného ke spáchání trestné činnosti, posilovaly jeho vůli spáchat trestný čin či mu jakoukoli formou pomáhaly. Je totiž nepřipustným porušením čl. 39 Listiny, pakliže jednání státních orgánu (Policie České republiky) se stává součástí skutkového děje, celé posloupnosti úkonů, z nichž se trestné jednání skládá (např. provokace či iniciování trestného činu).“¹¹⁸

Institut agenta provokatéra představuje konflikt mezi zájmem na odhalení trestné činnosti a právem na spravedlivý proces. Z uvedených rozhodnutí soudů pak vyplývá, že ani nárůst organizované kriminality a zájem na jejím odhalení neumožňuje státním orgánům vyvolávat spáchání trestného činu. U státních orgánů, které by měly trestné činnosti předcházet, není přípustné, aby v pachateli vzbudily rozhodnutí spáchat trestný čin a následně jej za takový trestný čin trestně stíhaly. Bylo by tak v rozporu se základními principy demokratického právního státu. Přestože by působily na osoby, které mají sklony k trestné činnosti a trestné činnosti se dopouštějí, nepřipadá v úvahu, aby byl trestný čin spáchán v důsledku jednání státního orgánu. V konkrétních případech by pak mohlo docházet k tomu, že by k trestné činnosti bez provokace státního orgánu vůbec nedošlo.

K provokaci nemusí docházet pouze u příslušníků bezpečnostních složek, ale i u soukromých osob. Pak mluvíme o tzv. **soukromé provokaci**. K soukromé provokaci nedochází na pokyn nebo pod kontrolou policie a její posuzování je odlišné od policejní provokace. Podle Nejedlého není soukromá provokace zakázaná. Tento názor nepřimo dovozuje z judikátů, které se zabývají výhradně policejní provokací. Soukromá provokace připadá v úvahu zejména u novinářů.¹¹⁹

Jak již bylo výše uvedeno, agent provokatér aktivním konáním v jiné osobě vzbuzuje rozhodnutí spáchat trestný čin za účelem jejího udání. Takové jednání má nejbližší k návodu.

---

¹¹⁷ Srov. rozhodnutí ESLP ve věci Teixeira de Castro v. Portugalsko

¹¹⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 25. 6. 2003, sp. zn. II ÚS 710/01

¹¹⁹ NEJEDLÝ, Josef. Proč je třeba odmítnout zavedení institutu agenta provokatéra do českého právního řádu. *Trestněprávní revue*. 2010, roč. 9, s. 178–181

Vyvstává však otázka, zda jednání agenta provokatéra jako návod i právně kvalifikovat. Agent provokatér sice v jiném vzbudí rozhodnutí spáchat trestný čin, ale pokud učiní potřebná opatření znemožňující dokonání trestného činu a hlavní pachatel se dostane toliko do stádia pokusu trestného činu, jedná se o méně závažnou situaci.

Trestní zákoník právní úpravu agenta provokatéra neobsahuje. Posledním pokusem zavedení institutu agenta provokatéra do trestního řádu byl vládní návrh z roku 2010, který v rámci protikorupčních opatření obsahoval institut protikorupčního agenta. Trestní řád tak měl obsahovat ustanovení znějící: „*Agent nesmí jiného vybízet ke spáchání trestného činu; to neplatí, pokud jde o trestný čin přijetí úplatku [...], trestný čin podplacení [...], a trestný čin nepřímého úplatkářství [...], a zároveň okolnosti nasvědčující tomu, že pachatel by spáchal trestný čin i tehdy, pokud by agent nebyl použit.*“¹²⁰ Tento návrh byl však Parlamentem odmítnut.¹²¹

Vzhledem k absenci právní úpravy se na trestní odpovědnost agenta provokatéra užijí obecná ustanovení o účastenství. V České republice je totiž tradičně zastáván názor, že jednání agenta provokatéra bude vždy posouzeno jako návod (potažmo jiná forma účastenství) k trestnému činu, který agent provokatér vyprovokoval, pokud se vyprovokovaná osoba dostane alespoň do stádia pokusu trestného činu. Jestliže se hlavní pachatel o trestný čin ani nepokusí, pak připadá v úvahu trestní odpovědnost za přípravu.¹²² Odlišný názor zastával kupříkladu Kallab, podle kterého se na agenta provokatéra v případě úspěšného zabránění dokonání trestného činu analogicky užije ustanovení o zániku trestnosti účastenství.¹²³ Tomuto přístupu nahrává skutečnost, že zatímco zánik trestnosti účastenství nastane až následným úmyslem účastníka zabránit dokonání trestného činu hlavním pachatelem, agent provokatér má takový úmysl již od počátku a nebezpečnost jeho jednání je tak nižší.¹²⁴

---

¹²⁰ NEJEDLÝ, Josef. Proč je třeba odmítnout zavedení institutu agenta provokatéra do českého právního řádu. *Trestněprávní revue*. 2010, roč. 9, s. 178–181

¹²¹ Právní úpravu agenta provokatéra nalezneme například ve slovenském trestním řádu, konkrétně v druhé větě ustanovení § 117 odst. 2 trestního řádu: „*Agent nesmí z vlastního podnětu navádět ke spáchání trestného činu; to neplatí, jde-li o úplatkářství veřejného činitele nebo zahraničního veřejného činitele a zjištěné skutečnosti nasvědčují, že pachatel by spáchal takový trestný čin i pokud by příkaz k použití agenta nebyl vydán.*“ Překlad převzat z: *Slovenský trestní řád*, 2006. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Prameny (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-7338-056-0.

¹²² Srov. PRUŠÁK, Josef. *Rakouské právo trestní. Díl všeobecný*. Praha: VŠEHRD, 1912, s. 131–132

¹²³ KALLAB, Jaroslav. *Trestní právo hmotné (část obecná i zvláštní)*. Praha: Melantrich, 1935 s. 72

¹²⁴ PELC, Vladimír. *Účastenství v trestním právu*. Rigorózní práce. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva, 2014, s. 105

Stručně se budu zabývat i otázkou trestnosti jednání vyprovokované osoby. Názory na posuzování takového jednání se liší. Většinový názor nepovažuje vyprovokovaný čin za bezpodmínečně beztrestný.¹²⁵ Objevují se i názory o beztrestnosti vyprovokované osoby. Kratochvíl dokonce policejní orgán považuje za nepřímého pachatele a vyprovokovanou osobu za živý nástroj.¹²⁶ Ve svém názoru se ztotožňuji s Pelcem, který zdůrazňuje nezbytnost odlišení hmotněprávní a procesněprávní stránky věci.¹²⁷ Domnívám se, že z hlediska hmotného práva se vyprovokovaná osoba dopustí trestného činu. Z hlediska práva procesního však nebude zpravidla možné vyprovokovanou osobu odsoudit, neboť důkazy budou z důvodu nezákonného postupu policejního orgánu absolutně neúčinné.

Od agenta provokatéra je nezbytné odlišit tzv. **agenta kontrolora**, někdy též označovaného jako tajný či infiltrovaný agent. Použití agenta kontrolora je upraveno v ustanovení § 158e tr. řádu. Je jedním z operativně pátracích prostředků, které jsou často jediným účinným prostředkem v boji s organizovaným zločinem. Užití agenta však požaduje vzhledem k riziku policejní provokace splnění jasných zákonných požadavků, které nalezneme ve výše zmíněném ustanovení. Agentem tak může být pouze příslušník Policie České republiky nebo Generální inspekce bezpečnostních sborů a jeho nasazení je možné pouze u trestných činů vyjmenovaných v § 158e odst. 1 tr. řádu. Agent kontrolor se svou činností omezuje pouze na pasivní jednání, zejména sleduje a dokumentuje trestnou činnost pod skrytou identitou. Tím se odlišuje od agenta provokatéra, který aktivním jednáním jiného podněcuje ke spáchání trestného činu. Ustanovení § 363 tr. zák. pak při splnění zákonných podmínek zakotvuje beztrestnost agenta.¹²⁸

---

¹²⁵ SOLNAŘ, Vladimír. *Systém československého trestního práva. Základy trestní odpovědnosti*. Praha: Academia, 1972, s. 309

¹²⁶ KRATOCHVÍL, Vladimír.: Policejní provokace „trestného činu“ z pohledu právního a ústavněprávního. In: *Trestní právo*. 2001, č. 10, s. 3

¹²⁷ PELC, Vladimír. *Účastenství v trestním právu*. Rigorózní práce. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva, 2014, s. 107–108

¹²⁸ HERCZEG, Jiří. Systém řízení provokace v boji proti korupci a principy právního státu. *Bulletin advokacie*. 2011, č. 4, s. 25–31

4 Právní úprava účastenství de lege ferenda

Právní úpravu účastenství v České republice si nemohu dovolit hodnotit jako zcela zdařilou. V této kapitole se pokusím přiblížit její nedostatky. Budu se zabývat přísnou zásadou akcesority a zařazením organizátorství mezi formy účastenství, které dle mého názoru v určitých situacích znemožňují spravedlivý postih účastníka. Spravedlivé potrestání jednání nebezpečného pro společnost je přitom jednou ze základních funkcí trestního práva.

4.1 Přísná zásada akcesority

Dualistický model, který se v českém právním řádu uplatňuje, rozlišuje mezi osobou hlavního pachatele a osobou účastníka. Takové odlišení vyžaduje stanovení zásady akcesority, jež může být různého stupně. Jak již bylo výše uvedeno, v české právní úpravě účastenství vychází z přísné akcesority účastenství, která pro trestní odpovědnost účastníka vyžaduje trestně odpovědného pachatele, který se o spáchání trestného činu alespoň pokusí. Tuto koncepci do českého právního řádu zavedl trestní zákon z roku 1961, který byl inspirovaný sovětským zákonodárstvím. S přijetím současného trestního zákoníku se institut účastenství změny nedočkal. Pro dualistický model je však zejména u západoevropských zemí typická limitovaná zásada akcesority, ke které se osobně přikláním. Přísná akcesorita bývá často terčem kritiky, neboť vede ke vzniku mezer, které mohou mít v určitých případech za následek beztrestnost účastníka. Úskalími přísné akcesority se můžeme zabývat v rovině kvalitativní a kvantitativní.

Pro trestní odpovědnost účastníka je z hlediska **kvalitativní roviny**, která představuje závislost trestní odpovědnosti účastníka na právní kvalitě hlavního činu, vyžadován trestně odpovědný pachatel (pachatel, který dosáhl požadovaného věku, je příčetný a v případě mladistvých je i rozumově a mravně vyspělý). Požadavek trestně odpovědného pachatele vyžaduje zakotvení institutu nepřímého pachatelství, který do jisté míry zaplňuje mezeru v případě trestní neodpovědnosti hlavního pachatele. Do jisté míry proto, poněvadž jako nepřímého pachatele lze postihnout pouze osobu, která si byla trestní neodpovědnosti „hlavního pachatele“ vědoma. Pokud tomu tak není, může být osoba potrestána za přípravu k trestnému činu, která je trestná pouze u zvláště závažných zločinů.

Z hlediska **kvantitativní roviny** se pro trestní odpovědnost účastníka vyžaduje, aby se hlavní pachatel dostal alespoň do stádia pokusu. Nepřekročí-li hlavní pachatel stádium přípravy, půjde pouze o pokus účastenství.

Pokus účastenství je vzhledem k absenci výslovné právní úpravy postihován podle ustanovení o přípravě k trestnému činu.¹²⁹ Jak již bylo v této práci několikrát zmíněno, příprava je trestná pouze u zvlášť závažných zločinů, u nichž to stanoví zákon. Škodlivost pokusu účastenství bude zpravidla nižší a souhlasím s tím, že ve většině případů bude takové jednání adekvátní trestat pouze, pokud směřovalo ke spáchání zvlášť závažného zločinu. Přesto bude docházet k případům, kdy beztrestnost účastníka z důvodu nenaplnění podmínek trestnosti přípravy bude nespravedlivá (např. u nadbytečného návodu).

4.2 Zrušení organizátorství jako formy účastenství

Další spornou otázkou české právní úpravy účastenství je zařazení institutu organizátorství mezi formy účastenství. Takové zařazení je v rámci Evropy výjimečné.¹³⁰ Do českého právního řádu byl tento institut zaveden trestním zákonem z r. 1961. Do té doby bylo organizátorství posuzováno jako spolupachatelství, jak tomu je i v jiných evropských státech, kde organizátorství jako forma účastenství neexistuje.

Organizátor je strůjcem trestné činnosti a na spáchání trestného činu má rozhodující vliv. Jednání organizátora proto bude často závažnější než jednání samotného pachatele. Vzhledem k zásadě akcesoritě je trestní odpovědnost organizátora závislá na trestní odpovědnosti hlavního pachatele, potažmo spolupachatelů. Přijde mi proto nesmyslné, aby byl pokus organizátorství ve většině případů beztrestný (viz výše o pokusu účastenství), když trestnost pokusu trestného činu takto omezena není.

Podle mého názoru by ideálním řešením bylo vrátit se k právní úpravě před rokem 1961, institut organizátorství zrušit a organizátorství nadále posuzovat jako spolupachatelství. Podle Pelce by zrušení organizátorství vyžadovalo změny v definici pachatele.¹³¹ Domnívám se však, že posuzování organizátorství jako spolupachatelství by vyřešilo hned několik problémů. Trestní odpovědnost organizátora by nezávisela na trestní odpovědnosti hlavního pachatele. Také by bylo možné výstižněji zohlednit nebezpečnost jednání organizátora, neboť u spolupachatele by se mohlo přihlídnout k obecně přitěžující okolnosti dle ustanovení

---

¹²⁹ Výslovnou úpravu nalezneme například v Německu, a to pokus návodu v ustanovení § 30 odst. 1 německého trestního zákoníku (viz podkapitola 1.4.1)

¹³⁰ Organizátorství jako formu účastenství nalezneme např. na Slovensku nebo v Rusku

¹³¹ JELÍNEK, Jiří. *Deset let od přijetí českého trestního zákoníku*. Praha: Leges, 2019, s. 125-126

§ 42 písm. o) tr. zák., která současné právní úpravě vzhledem k zákazu dvojího přičítání nepřichází v úvahu. Také by se tím vyřešila nepřípustnost pokračování v organizátorství na trestných činech odlišných pachatelů, ke kterému dochází nejčastěji právě v rámci organizátorství a kvůli kterému nelze sčítat škody u majetkových trestných činů (viz podkapitola 2.1).

Závěr

Cílem diplomové práce bylo poskytnout analýzu současné právní úpravy účastenství v České republice, zamyslet se nad jejími spornými momenty a nabídnout možnosti budoucího vývoje.

První kapitola se zabývala výkladem základních pojmů, jakými jsou trestný čin, pachatelství a trestná součinnost. Následně se věnovala definování pojmu účastenství a představila dvojí přístup k jeho právní úpravě – dualistický a monistický systém.

Dualistický systém se uplatňuje ve většině evropských zemí a spočívá v odlišení hlavního pachatele, který svým jednáním naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu a účastníka, který se na trestném činu podílí, aniž by znaky skutkové podstaty trestného činu naplňoval. Vyžaduje však vyjádření závislosti trestní odpovědnosti účastníka na trestní odpovědnosti hlavního pachatele (tzv. zásadu akcesority), která může být příčinou vzniku mezer způsobujících beztrestnost pro společnost nebezpečného jednání účastníka. Pro ukázkou a porovnání provedení dualistického systému byl v práci nabídnut stručný exkurz do úpravy forem účastenství České republiky, Německa, Švýcarska a Slovenska. Ukázalo se, že formy účastenství se vždy neomezují pouze na návod a pomoc, jež byly zakotveny francouzským *Code Pénal* z roku 1810, ale že se v některých zemích objevuje i forma organizátorství. Ve slovenském trestním zákoníku je dokonce zakotvena i čtvrtá forma – objednavatelství.

Naopak monistický systém za pachatele považuje všechny osoby zúčastněné na trestném činu. Není proto potřebné vyjádření zásady akcesority, neboť každá osoba je trestně odpovědná za spáchání svého trestného činu. Státy, ve kterých se uplatňuje monistický systém, jsou například Rakousko a Itálie. Ukázalo se, že i konkrétní právní řešení se v rámci monistického systému může v podstatných znacích lišit. Zatímco v Rakousku je formálně jednotný pojem pachatele vnitřně diferencován a materiálně dochází k rozlišení pachatele, návodce a pomocníka, v Itálii vnitřní diferenciaci nenalezneme.

Monistický systém se zdá jako vhodnější přístup k právní úpravě účastenství, ať již z důvodu pojmové jednoduchosti, tak i absence potřeby vyjádření zásady akcesority vedoucí ke vzniku mezer. Je ovšem nutno podotknout, že v praxi se oba systémy prolínají a prakticky se s nimi nesetkáme v jejich čisté podobě. Důležitá je tedy celistvost konkrétní dané úpravy.

Druhá kapitola se zaměřila na právní úpravu účastenství v České republice. Ukázalo se, že Česká republika vychází z dualistického systému. Přísná akcesorita, kterou zavedl trestní zákon z roku 1961 a která se v českém právním řádu uplatňuje dodnes, se projevuje ve dvou rovinách. V kvalitativní rovině pro trestní odpovědnost účastníka vyžaduje spáchání trestného činu

trestně odpovědným pachatelem. V kvantitativní rovině se od hlavního pachatele vyžaduje, aby se o trestný čin alespoň pokusil. Tento přístup vede ke vzniku mezer v trestnosti účastenství, zejména v případě trestní neodpovědnosti hlavního pachatele či nepřekročení vývojového stádia trestného činu hlavním pachatelem. Toto je částečně napraveno institutem nepřímého pachatelství a skutečností, že pokus účastenství lze postihnout jako přípravu k trestnému činu (trestnost je však omezena pouze na zvlášť závažné zločiny, u nichž to zákon výslovně stanoví).

Dalším problematickým bodem je zařazení organizátorství mezi formy účastenství. Zpravidla se v právní úpravě zemí, ve kterých se uplatňuje dualistický systém, setkáváme pouze s návodem a pomocí. U těchto forem je hlavní pachatel ústřední osobou. I přes účast návodce či pomocníka stále zastává klíčovou roli. Důvodem kritiky zařazení organizátorství mezi formy účastenství je skutečnost, že ústřední osobou bude v mnohých případech právě organizátor, který na realizaci trestného činu sehraje klíčovou roli. Jako problematické se jeví i posuzování vylákání poškozeného na místo trestného činu a hlídání při činu. Zatímco v předchozím trestním kodexu byla taková jednání posuzována jako spolupachatelství, současný trestní zákoník je výslovně stanovil jako prostředky pomoci. V praxi dochází při této trestné činnosti k výměně rolí. Tato skutečnost znemožňuje použití pravidel o pokračování v trestném činu.

Tato kapitola se dále zabývala obecnými podmínkami trestnosti účastenství, kterými jsou příčinný vztah a úmysl. Pro splnění podmínky příčinného vztahu je nezbytné, aby hlavní pachatel jednal v důsledku jednání účastníka. Vyžaduje se též tzv. dvojitý úmysl účastníka, tedy úmyslná účast na úmyslném trestném činu hlavního pachatele. Dále se tato část věnovala trestání účastenství, při kterém se užijí stejné zásady jako pro trestání pachatele. To ale neznamená, že bude účastníkovi vyměřen shodný trest jako hlavnímu pachateli. V určitých případech se nebude účastník posuzovat podle stejné trestní sazby jako hlavní pachatel, přičemž posuzován může být jak přísnější trestní sazbou, tak také sazbou mírnější. Závěr této části se zabýval zánikem trestnosti účastenství. Podmínky zániku jsou shodné jako u zániku trestnosti přípravy a pokusu. Je proto nezbytné, aby účastník dobrovolně upustil od dalšího účastenství na trestném činu a zároveň odstranil nebezpečí, které v důsledku jeho jednání vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem nebo aby oznámil své účastenství na trestném činu v době, kdy lze takové nebezpečí ještě odstranit.

Třetí kapitola se zaměřila na odlišení institutu organizátorství od organizované skupiny a organizované zločinecké skupiny. Tyto pojmy totiž mohou být pro svou podobnost zaměňovány. Posléze byla popsána problematika institutu agenta provokatéra. Ukázalo se, že při odhalování organizovaného zločinu jsou policejní orgány nuceny použít zvláštní prostředky. Při použití

tajného agenta se však musí omezit pouze na pasivní sledování a dokumentaci trestné činnosti, nikoliv aktivní podněcování trestné činnosti. Vyprovokování a následné spáchání trestného činu v důsledku jednání policejního orgánu je nepřipustné a jako takové nejčastěji naplňuje znaky návodu. Jednání vyprovokované osoby je z hlediska hmotného práva trestné, vzhledem k absolutní neúčinnosti protizákonně získaných důkazů však nebude možné vyprovokovanou osobu za takový čin odsoudit.

Poslední kapitola se zabývala úvahami *de lege ferenda*. Zprvu byla kritizována přísná akcesorita pro své negativní důsledky. Přísná akcesorita v českém právním řádu přetrvává již téměř 40 let a pochází z dob, kdy docházelo k výraznému ovlivnění sovětským zákonodárstvím. Při rekonstrukci trestního práva měl zákonodárce možnost inspirovat se právní úpravou západoevropských zemí, institutu účastenství se však nedostalo dostatečné pozornosti. Nedostatky současné právní úpravy by bylo možné vyřešit upuštěním od přísné akcesority a zakotvením akcesority limitované. Vhodným doplněním trestního zákona by mohlo být i zakotvení pokusu účastenství jako je tomu například u návodu v Německu.

Druhým nešťastným pozůstatkem předchozího trestního kodexu je začlenění organizátorství mezi formy účastenství. Česká právní úprava odvíjí trestní odpovědnost organizátora od trestní odpovědnosti hlavního pachatele. Také při stanovení druhu trestu a jeho výměry vychází v obou případech ze stejných zásad. V mnoha případech je jednání organizátora mnohem nebezpečnější než jednání hlavního pachatele. Ze zjištěných skutečností lze proto shledat zařazení organizátorství mezi formy účastenství jako neadekvátní, neboť tento přístup znemožňuje dostatečně vystihnout nebezpečnost jednání organizátora. Za vhodné řešení by se dalo považovat zrušení organizátorství jako formy účastenství a posuzování takového jednání jako spolupachatelství. Mezerovitost v trestnosti organizátorství, vzniklá v důsledku přísné akcesority, by byla zacelelna. Organizování trestného činu by se navíc mohlo při trestání zohlednit v podobě obecně přitěžující okolnosti.

Vzhledem k výše uvedenému nelze rozporovat, že účastenství je jedním z nejsložitějších institutů trestního práva. Zatím se mu však nedostává dostatečné pozornosti jak ze strany zákonodárce, tak i ze strany odborné veřejnosti. Cílem této práce je proto mimo výše zmíněné také přispět k většímu zájmu o tento institut a přimět čtenáře zamyslet se nad možnými změnami právní úpravy.

Seznam zkratek

sp. zn.	spisová značka
ÚS	Ústavní soud ČR
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
tr. zák., trestní zákoník	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
tr. řád, trestní řád	zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád
trestní zákon z roku 1852	trestní zákon č. 117 ř. z., zákon o zločinech, přečinech a přestupcích
trestní zákon z roku 1950	zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon
trestní zákon z roku 1961	zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon
zsvm	zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)
ztopo	zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
lzps	usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součást ústavního pořádku č. 2/1993 Sb.
EÚLP	Evropská úmluva o ochraně lidských práv

Seznam použitých zdrojů

Monografie

DRAŠTÍK, Antonín; FREMR, Robert; DURDÍK, Tomáš; RŮŽIČKA, Miroslav; SOTOLÁŘ, Alexander a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. Díl*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015.

JELÍNEK: Jiří. *Deset let od přijetí českého trestního zákoníku*. Praha: Leges, 2019.

JELÍNEK, Jiří a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vydání*. Praha: Leges, 2019.

JELÍNEK, Jiří a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 6. vydání*. Praha: Leges, 2017.

KALLAB, Jaroslav. *Trestní právo hmotné (část obecná i zvláštní)*. Praha: Melantrich, 1935.

KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2009.

KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. 2. vydání*. Praha: C.H.Beck, 2012.

PELC, Vladimír. *Účastenství v trestním právu*. Rigorózní práce. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva, 2014.

PRUŠÁK, Josef. *Rakouské právo trestní. Díl všeobecný*. Praha: VŠEHRD, 1912.

PRUŠÁK, Josef. *Studie o účastenství*. Praha: Bursík a Kohout, 1909.

ŘÍHA, Jiří. *Účastenství v trestním právu*. Dizertační práce. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva, 2006.

SOLNAŘ, Vladimír. *Systém československého trestního práva. Základy trestní odpovědnosti*. Praha: Academia, 1972.

SOLNAŘ, Vladimír. *Účastenství v československém socialistickém trestním právu*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1959.

SOLNAŘ, Vladimír, FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Systém českého trestního práva*, 1. vydání. Praha: Novatrix, s.r.o., 2009.

SOLNAŘ, Vladimír, FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Základy trestní odpovědnosti* (podstatně přepracované a doplněné vydání), Praha. Nakladatelství Orac, s.r.o., 2003, 2004, s.r.o.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*, 8. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s. 2016.

ŠÁMAL, Pavel, GRIVNA, Tomáš, HERCEG, Jiří, KRATOCHVÍL, Vladimír, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav, ŠÁMALOVÁ, Milada, VÁLKOVÁ, Helena, VANDUCHOVÁ, Marie. *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012.

Články, příspěvky v sbornících

HERCZEG, Jiří. Systém řízené provokace v boji proti korupci a principy právního státu. *Bulletin advokacie*. 2011, č. 4.

KRATOCHVÍL, Vladimír: Policejní provokace „trestného činu“ z pohledu právního a ústavněprávního. In: *Trestní právo*. 2001, č. 10.

NEJEDLÝ, Josef. Proč je třeba odmítnout zavedení institutu agenta provokatéra do českého právního řádu. *Trestněprávní revue*. 2010, roč. 9.

SOLNAŘ, Vladimír. Úmyslné účastenství na kulpózních deliktech. *Právník*. 1944, (5).

SOTOLÁŘ, Alexander, PÚRY, František, WORATSCHOVÁ, Vladana. Posuzování policejní provokace. *Trestněprávní revue*. 2002, č. 11.

TOGNER, Michal. Pokračování v účastenství. *Trestněprávní Revue*. 2008.

VANTUCH, Pavel, Lze stíhat účastníka na trestném činu, ikdyž není stíhán hlavní pachatel. *Buletin Advokacie*. 2014.

Judikatura

Rozhodnutí českých soudů

Nález Ústavního soudu ze dne 25. 6. 2003, sp. zn. II ÚS 710/01

Nález Ústavního soudu ze dne 9. 2. 1998, sp. zn. IV. ÚS 418/97

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 24. 4. 1978, sp. zn. 3 To 11/78

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 7. 7. 1986, sp. zn. 1 Tz 28/86

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. 7. 1985, sp. zn. 11 To 51/85

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 1992, sp. zn. 4 Tz 27/91

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 1992, sp. zn. 1 To 64/41

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2017, sp. zn. 8 Tdo 1311/2016

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 3. 12. 2008, sp. Zn. 8 Tdo 814/2008

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 13. 5. 2009, sp. zn. 5 Tdo 414/2009
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2018, sp. Zn. 7 Tdo 935/2018
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 13. 12. 2017, sp. zn. 5 Tdo 1029/2017
Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 1984, sp. zn. Tpjf 23/84
Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2014, sp. zn. Tpjn 301/2014
Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 24. 3. 1994, sp. zn. 5 To 25/94
Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 12. 1997, sp. zn. 7 To 102/97

Rozhodnutí ESLP

Teixeira de Castro v. Portugalsko, rozsudek ESLP ze dne 9. 6. 1998, stížnost č. 25829/9

Internetové zdroje

KOUDELKA, Zdeněk. ORGANIZOVANÁ ZLOČINECKÁ SKUPINA. *Oficiální stránky odborného právníckého časopisu české advokacie* [online]. 11. 05. 2018 [cit. 2020-11-08]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/organizovana-zlocinecka-skupina>

Abstrakt v českém jazyce

Diplomová práce analyzuje institut účastenství a zaměřuje se na jeho právní úpravu v České republice. Účastenství je bezesporu jedním z nejsložitějších institutů trestního práva, k jehož právní úpravě lze přistupovat mnoha způsoby. Nalézt vhodný způsob právní úpravy je předpokladem pro naplnění základního účelu trestního práva – chránit společnost před kriminalitou. Cílem diplomové práce je poskytnout čtenáři rozbor platné právní úpravy, upozornit na její nedostatky a navrhnout vhodná řešení budoucí úpravy. Toho by mělo být dosaženo analýzou právní literatury a judikatury.

Diplomová práce je rozdělena do čtyř kapitol. *První kapitola* se zprvu zabývá výkladem základních pojmů, které s účastenstvím úzce souvisí. Dále se věnuje definování pojmu účastenství a rozboru dvou základních přístupů k jeho právní úpravě – monistického a dualistického systému. V rámci rozboru těchto přístupů je nabídnut stručný exkurz do právní úpravy účastenství Německa, Švýcarska, Slovenska, Rakouska a Itálie.

Druhá kapitola je zaměřena na českou právní úpravu účastenství. Nejprve objasňuje zásadu akcesority coby vůdčí zásadu účastenství, která vyplývá z uplatňování dualistického systému. Také se věnuje historickému vývoji této zásady na našem území. Posléze rozebírá jednotlivé formy účastenství v pořadí od nejzávažnější po nejméně závažnou. Následně se zabývá obecnými podmínkami trestnosti účastenství, kterými jsou příčinný vztah a úmysl. Také popisuje trestání a zánik trestnosti účastenství.

Třetí kapitola má za cíl popsat vybrané problematické otázky účastenství. Věnuje se odlišení organizátorství od organizované skupiny a organizované zločinecké skupiny. Dále se zabývá problematikou institutu agenta provokatéra a jeho přípustnosti.

Čtvrtá kapitola se zabývá zhodnocením současné právní úpravy a kritikou jejích nedostatků. Také nabízí autorovy úvahy *de lege ferenda* o možném budoucím řešení nedostatků současné právní úpravy.

Abstrakt v anglickém jazyce

The diploma thesis analyzes the institute of participation and focuses on his legal regulation in the Czech republic. Participation is indoubtedly one of the most complicated institute of the criminal law and the legal regulation can be approached in many ways. To find a suitable way of legal regulation is prerequisite to comply with basic principles of criminal law – to protect society from crime. The aim of the diploma thesis is to provide the reader insight into current legal regulation, to draw attention to its shortcomings and to suggest suitable solutions for future legislation.

The diploma thesis is divided into four chapters. *The first chapter firstly* deals with the interpretation of basic terms that are closely related to participation. It also attends to define the term of participation and to analysis two base approaches to the regulation of participation – monistic and dualistic systems. As a part of the analysis of these approaches, a brief excursion into the legal regulation of participation in Germany, Switzerland, Slovakia, Austria and Italy is offered.

The second chapter focuses on the legal regulation of participation in Czech republic. It firstly clarifies the principle of accessory as the guiding principle of participation, which results from the application of dualistic system. It also deals with the historical process of this principle in our territory. It also analyses the forms of participation in the order from the most serious to the least serious. Subsequently, it deals with the general conditions of criminality of participation, which are a casual relationship and a intent. It also describes punishment and extinction of participation criminality.

The third chapter aims to describe selected problematic issues of participation. It focuses on distinction organizing from an organized group and an organized criminal group. It also deals with issue of the institute of the agent provocateur and its admissibility.

The fourth chapter deals with evaluation of the current legislation and criticism of its shortcomings. It also offers author's *de lege ferenda* reflections about possible future solution to the shortcomings of the current legislation.

Název práce v anglickém jazyce

Participation

Klíčová slova

Účastenství, zásada akcesority, agent provokatér

Key words list

Participation, accessority, agent provocateur